

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Ivana Kořínková

**Prvé poznatky s uplatňováním zákona č. 45/2013 Sb. o obětech
trestných činů v praxi poskytovatelů pomoci**

First experiences of Act No. 45/2013 about crime victims in practice of
assistance providers

Praha 2015

Vedoucí práce: prof. JUDr. Helena Válková, CSc

Poděkování

Děkuji především paní profesorce JUDr. Heleně Válkové, CSc. za trpělivost při vedení práce a cenné rady a připomínky poskytnuté během jejího zpracování.

Dále bych ráda poděkovala všem respondentům dotazníkového šetření za jejich ochotu a čas věnovaný odpovědím.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 28. července 2015

.....

Ivana Kořínková

Klíčová slova (česky)

Oběť, pachatel, odškodnění obětí trestných činů, pomoc obětem trestných činů, trestný čin, restorativní justice, sociální práce

Klíčová slova (anglicky):

Victim, offender, reparation to victims of crime, assistance for victims of crime
criminal act, restorative justice, social work

Abstrakt (česky)

Cílem práce bylo popsat zkušenosti poskytovatelů pomoci obětem trestných činů s využitím zákona v jejich praxi.

Zkušenosti a názory poskytovatelů byly získány formou dotazníkového šetření. Jako zdroj dat pro oslovení poskytovatelů byl využit přehled všech registrovaných subjektů poskytujících své služby obětem trestných činů na webu Ministerstva spravedlnosti.

Práce byla zaměřena na praktickou aplikaci vybraných ustanovení zákona číslo 45/2013 Sb. a z jejích výsledků vyplynulo, že poskytovatelé ve své praxi zjišťují, že ustanovení, týkající se zvláště zranitelné oběti, jsou definována příliš úzce. Rovněž komunikace mezi poskytovateli a policií není zatím ideálně nastavena.

Abstract (in English):

The aim of the work was to describe the experience of the providers of assistance to victims of crime with the use of the law in their practice.

The experience and the views of the providers were obtained in the form of a questionnaire survey. As a source of data for addressing service has been utilized to view all registered entities providing their services to the victims of the crimes on the web site of the Ministry of justice.

The work was focused on the practical application of selected provisions of act no. 45/2013 Coll. and from its results revealed that providers in your practice are finding that the provisions relating to particularly vulnerable victims, are defined too narrowly. Also the communication between the provider and the police is not yet ideally set.

Obsah

Úvod	8
1. Teoretická část	9
1.1. Kriminologie a oběť trestného činu.....	9
1.2. Poškozený, oběť a zvláště zranitelná oběť	16
1.2.1. Poškozený	16
1.2.2. Oběť	16
1.2.3. Zvláště zranitelná oběť	20
1.3. Vývoj legislativy odškodňování obětí	21
1.3.1. Vývoj legislativy odškodňování obětí v Radě	21
Evropy a Evropské unii v letech 1983 – 2003	
1.3.2. Vývoj legislativy odškodňování obětí v Radě	23
Evropy a Evropské unii v letech 2004 – 2014	
1.3.3. Vývoj legislativy odškodňování obětí v ČR	27
1.4. Související právní předpisy	31
1.5. Sociální práce s oběťmi trestných činů	33
1.6. Postavení oběti trestného činu v některých	34
evropských zemích	
1.6.1. Slovensko	34
1.6.2. Finsko	35
1.6.3. Německo	36
1.6.4. Porovnání vybraných evropských právních	36
úprav s ZOTC	
2. Praktická část	38
2.1. Výběr výzkumného vzorku	38
2.2. Výsledky dotazníkového šetření	41
2.2.1. Počty obětí a personální situace poskytovatelů	41
2.2.2. Poskytované služby	43
2.2.3. Status zvláště zranitelné oběti	45
2.2.4. Spolupráce s Policií ČR a dalšími orgány	46
činnými v trestním řízení	
2.2.5. Podmínky pro udělení akreditace a podpora	50

ze strany státu	
2.2.6. Připomínky respondentů	53
2.3. Informační materiály Policie ČR pro oběti trestných činů	55
2.3.1. Poučení poškozeného – oběti trestného činu	55
v trestním řízení	
2.3.2. Základní informace pro oběť trestného činu	56
podle zákona č.45/2013 Sb.“	
2.3.3. Potvrzení o převzetí o poučení oběti	57
trestného činu – základní informace	
2.3.4. Poučení o poskytování informací o trestním	58
řízení a osobách na něm zúčastněných	
2.4. Zhodnocení poznatků z provedených šetření	59
3. Závěry a doporučení	60
3.1. Návrhy pro aplikační praxi	60
3.2. Návrhy de lege ferenda	61
.	
4. Seznam použité literatury	63
Seznam grafů	69
Seznam tabulek	69
Seznam zkratek	70
5. Přílohy	
5.1. Dotazník	71
5.2. Přehled poskytovatelů služeb dle § 39 odst. 1 ZOTČ	75
5.3. Přehled poskytovatelů služeb dle § 39 odst. 2 ZOTČ	76
5.4. Materiály pro oběti trestných činů poskytované Policií ČR	78
5.5. Návrh formuláře Prohlášení oběti o dopadu trestného	86
činu na její život	

Úvod

Dne 1. 8. 2013 nabyl účinnosti zákon o obětech trestných činů číslo 45/2013 Sb. (ZOTČ). Zajímají mě zkušenosti, které s jeho využitím během prvních dvou let získaly subjekty věnující se sociální práci s oběťmi trestných činů.

Základní metodou teoretické části diplomové práce je stručná analýza právních norem, které regulují postavení a práva obětí trestných činů a vývoj, kterým prošly v ČR i v EU. Stručně je zmíněno i kriminologické pojetí oběti trestného činu.

Cílem praktické části práce bylo zachytit první zkušenosti s aplikací zákona o obětech trestných činů v praxi. Jako metoda pro sběr dat bylo použito dotazníkové šetření s využitím uzavřených i otevřených otázek. Jako respondenti byly ze všech subjektů, které poskytují pomoc obětem trestných činů, zvoleny organizace, které své služby poskytují podle § 39 tohoto zákona. Záměrně nebyla oslovena Probační a mediační služba, ač je pomoc obětem trestných činů součástí její činnosti (§ 4 odst. 3 zákon č. 257/2000 Sb.) Probační a mediační služba působí v České republice již od roku 2001 a lze proto předpokládat, že již má nastavené modely spolupráce (podle § 3 odst. 2 a § 5 zákona číslo 257/2000 Sb.) s orgány činnými v trestním řízení. Rovněž se jí netýká akreditační řízení ve smyslu § 40 a násl. zákona.

Výsledky dotazníkového šetření byly komentovány s využitím odborné právní literatury, s cílem podchytit i širší souvislosti právní regulace a jejího uplatňování v praxi.

Tato práce se zabývá využitím zákona o obětech trestných činů v praxi poskytovatelů služeb, tedy tím, jak jsou nástroje dané zákonem realizované a realizovatelné v reálných situacích. Také se snaží stručně zachytit vývoj legislativy. V praktické části práce jsou dále obsaženy i materiály, které aktuálně (květen 2015) využívá policie při kontaktu s oběťmi trestných činů, včetně souvisejícího komentáře.

1. Teoretická část

1.1. Kriminologie a oběť trestného činu

Kriminologie ještě v poválečném období nepovažovala oběť trestného činu za příliš významnou pro své výzkumy. Podle Kaisera (1993) se však uznávalo, že jisté osoby mají jakousi vyšší šanci stát se obětí útoku než jiní lidé. Bylo to považováno však spíše za „určitou podstatnou část okolností činu“, podřízenou „vnitřním okolnostem činu“ a „příležitost“, rovnocennou s faktory „místo činu“, „doba činu“ a „způsob provedení činu“ (Kaiser, 222:1993). Z důležitosti významu typologie obětí, např. oběť nevinná, neopatrná, provokující, útočná, simulující či domnělá, se přesunoval od konce 20. století důraz na pochopení situací viktimizace. Z oblastí, které jsou pro viktimologii považovány za zásadní, lze uvést celý proces viktimizace oběti, programy na jejich odškodnění, specifické zacházení s oběťmi a také postavení oběti v rámci trestního práva, jak uvádí Kaiser (1993).

Občané však předpokládají, že se jim dostane od státu jisté ochrany, pokud se jich trestný čin spáchaný někým jiným, dotkne. Náhrada škody, kterou oběť utrpěla, je tak vnímána jako zadání veřejnosti směrem ke státu. Kaiser (1993) toto zadání upřesňuje jako změnu pojetí triády čin - pachatel - oběť na triádu pachatel - stát - oběť.

Tabulka č. 1: Na kom spočívá odpovědnost za to, aby občan nebyl na ulici přepaden či okraden

Odpovědnost spočívá	Abych nebyl přepaden		Abych nebyl okraden	
	Počet respondentů	%	Počet respondentů	%
Jenom na mně	418	13,6	398	12,9
Spiše na mně než na státu	652	21,2	732	23,8
Rovným dílem na mně i státu	1057	34,3	1001	32,5
Spiše na státu než na mně	694	22,5	654	21,2
Jenom na státu	259	8,4	295	9,6
Celkem	3080	100	3080	100

(Holas, Večerka, 17:2013)

Z odpovědí zaznamenaných v tabulce číslo 1 je patrné, že respondenti sice přijímají jistý díl odpovědnosti za svou bezpečnost, ale ochranu poskytovanou státem vyžadují rovněž.

Z celkového počtu respondentů jich 35 % považuje svou roli v ochraně před přepadením za dominantní. U okradení je to dokonce 37 %. Stejnou roli své odpovědnosti i odpovědnosti státu připisuje v případě přepadení 34 % a v případě okradení 32 % respondentů. A že role státu při zajištění bezpečí občanů je dominantní si myslí 31 % respondentů při přepadení a 31 % při okradení.

Tabulka č. 2: Index odpovědnosti individua versus stát u vybraných bezpečnostních situací

(Čím vyšší kladný počet bodů, tím vyšší pocit odpovědnosti individua za danou oblast)

Odpovědnost	Muži	Ženy	Celkem
za ochranu mého auta	87,4	86,2	86,8
za ochranu mého bytu	86,8	84,5	86,7
za ochranu před dopravní nehodou	57,1	52,3	54,6
za to, abych nebyl podveden	23,7	17,1	20,4
za to, abych nebyl na ulici okraden zloději	11,7	6,8	9,2
za to, abych nebyl přepaden	13,1	5,1	9,1

(Holas, Večerka, 17:2013)

Jak tito autoři (Holas, Večerka, 2013) uvádějí, je z tabulky číslo 2 zřejmé, že občané si jsou nejméně jistí svými vlastními možnostmi při ochraně před přepadením a okradením na ulici a očekávají zde převzetí značné odpovědnosti za svou bezpečnost od státu.

Z údajů Policie ČR uvedených v tabulce číslo 5 vyplývá že v České republice počet evidovaných obětí kriminality v roce 2013 činil 46 977 osob, což bylo o 746 osob více než v roce 2012. Nejčastější bylo poškození krádeží (54,7 %), úmyslným ublížením na zdraví (12,7 %), loupeží (6,9 %), nebezpečným vyhrožováním (6,3 %) a vydíráním (3,5 %).

Tabulka č. 3 Následky trestné činnosti u policí evidovaných obětí kriminality v období let 1996 až 2013

Rok	Následky									
	Úmrtí		Zranění		Jiný následek		Bez následků		Oběti celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1996	351	0,8	11051	24,7	24123	53,9	9213	20,6	44738	100
1997	390	0,9	10979	26,1	22634	53,8	8052	19,2	42055	100
1998	379	0,9	11008	27,3	22009	54,6	6914	17,2	40310	100
1999	333	0,8	10596	26,2	22914	56,7	6579	16,3	40422	100
2000	363	0,9	10073	25,3	23394	58,9	5902	14,9	39732	100
2001	315	0,8	9995	24,9	23788	59,1	6105	15,2	40203	100
2002	415	1,0	10666	24,7	25172	58,4	6830	15,9	43083	100
2003	341	0,7	9970	21,6	28718	62,1	7208	15,6	46237	100
2004	357	0,7	10468	20,5	32499	63,7	7686	15,1	51010	100
2005	305	0,6	9423	18,2	34276	66,2	7741	15,0	51745	100
2006	328	0,7	8531	17,1	33526	67,1	7555	15,1	49940	100
2007	404	0,8	9061	18,0	32934	65,2	8094	16,0	50493	100
2008	360	0,7	8072	16,5	32882	67,4	7536	15,4	48850	100
2009	321	0,7	7441	15,3	32703	67,4	8034	16,6	48499	100
2010 *	304	0,7	7241	16,3	29174	65,6	7741	17,4	44460	100
2011	310	0,7	7805	16,7	30128	64,4	8534	18,2	46777	100
2012	337	0,7	7649	16,6	30552	66,1	7693	16,6	46231	100
2013	275	0,6	7938	16,4	32065	68,2	6939	14,8	46977	100

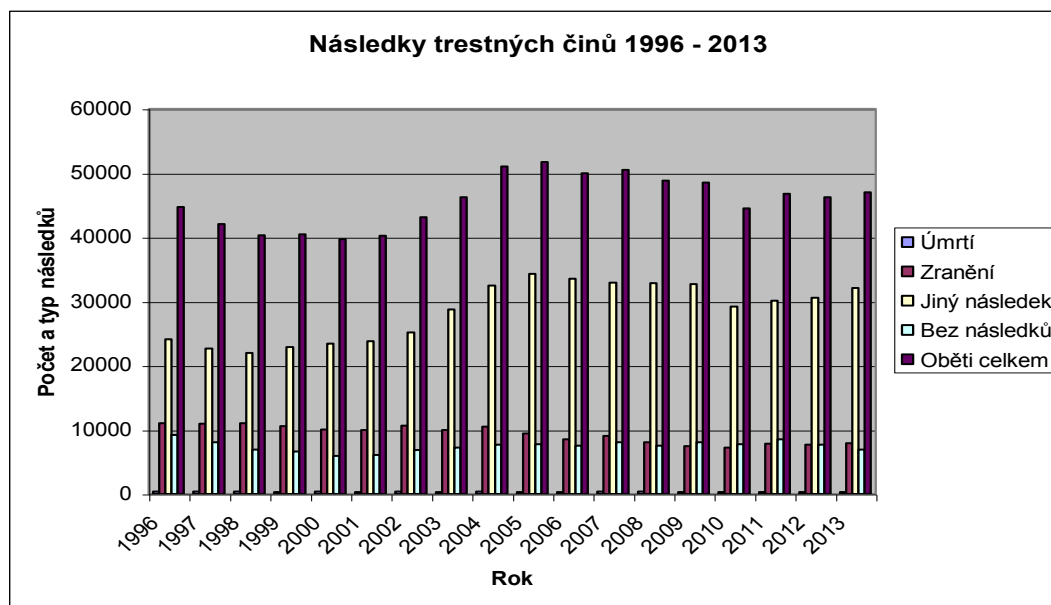
* od 2010 se stal účinným nový trestní zákoník (Martínková, 2014)

Jak je patrné z výše uvedené tabulky číslo 3 (Martínková, 2014), v roce 2013, oproti roku 2012, u policí evidovaných obětí kriminality došlo k nepatrnému snížení počtu obětí, které zemřely v důsledku trestné činnosti spáchané vůči nim (o 62, osob, tedy o 0,1 % méně), také došlo ke snížení počtu obětí tzv. bez následku (o 754 osob, tedy o 1,8 % méně) a počet obětí se

zraněním se snížil o 1531 osob (tedy o 0,2 %). Zvýšil se naopak podíl obětí s tzv. jiným následkem o 1531 osob, to je o 2,1 % více. Jak uvádí Martínková (2014), mezi policií evidovanými 275 osobami, které v roce 2013 zemřely následkem trestné činnosti, byly nejčastěji oběti trestného činu vraždy (33,1 %, 91 osob), z 28 % oběti trestného činu usmrcení z nedbalosti (77 osob) a ublížení na zdraví z nedbalosti (21,1 %, 58 osob). Celkem 27 osob (9,8 %) se stalo oběti trestného činu úmyslného ublížení na zdraví.

Evidované oběti trestné činnosti ve věku do 18 let (tj. zvláště zranitelné oběti) tvořily 7,9 % minimálního počtu všech policií registrovaných obětí kriminality v ČR (3 718 dětí). Oběti do 15 let věku tvořily pak 4,1 % z minimálního počtu všech policií evidovaných obětí kriminality v ČR a tvořily také zhruba polovinu (52,1 %) z obětí mladších 18-ti let (1 938 dětí).

Graf č. 1 Následky trestné činnosti u policií evidovaných obětí kriminality v období let 1996 až 2013

(zpracováno dle tab. Martínková, 2014)

Z grafu číslo 1 je patrné, že ve sledovaném období došlo ke snížení počtu trestných činů spojených se zraněním oběti jako následkem trestného činu. V roce 1996 to bylo cca 11 000 případů, v roce 1996 pak necelých 8 000 případů zranění oběti. Naopak se zvýšil počet jiných následků, a to z 24 000 v roce 1996 na 32 000 případů v roce 2013. Trestných činů bez obětí v daném

období ubylo zhruba o jednu čtvrtinu, z 9200 případů v roce 1996 na 6900 evidovaných v roce 2013. Celkový počet evidovaných obětí stoupl v daném období cca o 2200 případů.

Podle Martínkové (2012) se žádná organizace v České republice nevěnuje v rámci celého státu pravidelným viktimologickým výzkumům na reprezentativních souborech respondentů, a proto jsou údaje Policie ČR o jí evidovaných obětech kriminality doposud hlavním zdrojem souhrnných celostátních poznatků o poškozených a obětech trestných činů.

V roce 2013 byl však realizován viktimologický výzkum (Martínková, 2014, 2015) na reprezentativním souboru 3000 respondentů, starších 15 let, který zjišťoval, kolik obyvatel se stalo v období listopad 2012 až říjen 2013 oběťmi vybraných deliktů: krádež auta, krádež věcí z auta, vloupání do obydlí, vloupání do chaty, krádeže osobních věcí za použití násilí či s pohrůžkou užití násilí, krádež osobních věcí bez použití násilí, napadení a vyhrožování fyzickým napadením. Výzkum byl proveden formou dotazníkového šetření.

Ve sledovaném období se 23,6 % respondentů stalo obětí jednoho ze sledovaných trestných činů, 9,1 % pak obětí dvou deliktů, třemi bylo zasaženo 2,8 % dotazovaných a čtyřmi (a více) trestnými činy pak 0,9 % respondentů. Výzkum tedy uvádí, že 36 % respondentů se stalo obětí nejméně jednoho zkoumaného deliktu.

Tabulka č. 4 Viktimologický výzkum 2013

Delikt	Počty obětí (absolutní)	Počty obětí (procentní)
Krádež osobních věcí	439	14,6
Krádež věcí z auta	314	10,5
Vloupání do obydlí	258	8,6
Vyhrožování fyzickým násilím	190	6,3
Vloupání do chaty/chalupy	170	5,7
Fyzické napadení	110	3,7
Krádež za použití násilí, hrozby násilím / loupež	93	3,1
Krádež auta	69	2,3

(zpracováno dle Martínková, 2015)

Jak uvádí tabulka číslo 4, nejčastěji se respondenti stali obětí krádeže osobních věcí, a to v 439 případech (tedy 14,6 % respondentů) a v 314 případech krádeže věcí z automobilu (10,5 % respondentů). Následovalo vloupání do obydlí, jehož obětí se stalo 258 dotazovaných (8,6 %), vyhrožování fyzickým násilím 190 respondentům (6,3 %) a vloupání do chalupy, které postihlo 170 ze sledovaného počtu osob (5,7 %). Obětí fyzického násilí se stalo 110 respondentů (3,7 %), obětí krádeže za použití fyzického násilí 93 respondentů (3,1 %) a krádež auta uvedlo 69 dotazovaných (2,3 %).

Obdobný výzkum proběhl i v roce 2010 a při jejich porovnání nebyly, jak uvádí Martínková (2015), zjištěny významné rozdíly, vyjma vloupání do obydlí, kdy se viktimizace zvýšila z 6,2 % respondentů v roce 2010 na 8,6 % v roce 2013.

Opakovaná viktimizace jedním deliktem postihla 42 % respondentů v případě vyhrožování fyzickým násilím, u vloupání do chaty či chalupy to bylo 28 respondentů, 26 % u fyzického napadení a 23 % respondentů uvedlo reviktimizaci u vloupání do obydlí. U 22 % dotazovaných došlo k opakování krádeže za použití násilí a u 21 % u krádeží věcí z auta.

Při porovnání s výzkumem z roku 2010 nedošlo u reviktimizace k výrazným změnám s výjimkou vloupání do obydlí, kdy se opakovaná viktimizace zvýšila více než dvojnásobně. Podle šetření z roku 2010 bylo opakováním vloupáním do obydlí postiženo 11 % respondentů, v roce 2013 bylo takto reviktimizováno 23 % respondentů).

Tabulka č. 5 Neoznámení trestného činu na policii

Delikt	Neoznámeno
Krádež osobních věcí	63%
Krádež věcí z auta	22%
Vloupání do obydlí	26%
Vyhrožování fyzickým násilím	84%
Vloupání do chaty/chalupy	23%
Fyzické napadení	77%
Krádež za použití násilí, hrozby násilím / loupež	59%
Krádež auta	3%

(zpracováno dle Martínková, 2015)

Tento výzkum se rovněž věnoval problematice neoznamování deliktu policii. Zpracované výsledky jsou uvedeny v předchozí tabulce číslo 5.

Z výše uvedené tabulky číslo 5 je patrné, že nejčastěji respondenti neoznámili na policii vyhrožování fyzickým násilím, a to v 84 % případů. Dále se policie nedozvěděla v 77 % případech o fyzickém napadení, v 63 % o krádeži osobních věcí a v 59 % o krádeži za použití násilí. Další sledované delikty již byly oznamovány častěji a k neoznámení došlo jen v 26 % případech při vloupání do obydlí, 23 % vloupání do chaty či chalupy a v 22 % při krádeži věcí z auta. Krádež samotného auta nebyla oznámena jen ve 3 % případů.

Neoznamování trestné činnosti lze tak považovat za možnou příčinu rozdílu mezi statistikami Policie ČR o počtu obětí kriminality a výsledkem viktimologického výzkumu.

Tabulka č. 6 Porovnání počtu obětí¹

Zdroj dat	Počet obětí	Procenta z počtu obyvatel ČR (starších 15 let)
Data Policie ČR (2013)	46 977	0,5%
Viktimologický výzkum (2013)	3 228 467	36%

Výše uvedené tabulka číslo 6 slouží pouze pro základní představu, neboť porovnávaná data nejsou zcela kompatibilní: viktimologický výzkum sledoval pouze několik typů deliktů na reprezentativním vzorku), policejní statistika eviduje veškerou ohlášenou trestnou činnost.

Na stránkách organizace Bílý kruh bezpečí, která se věnuje obětem trestných činů od roku 1991, je uvedeno že „první zásadní dilema, které oběti řeší bezprostředně po spáchání trestného činu, spočívá v rozhodování: oznámit nebo neoznámit trestný čin. Oběti se bojí "druhé" ztráty kontroly nad svým životem“ (www.bkb.cz), tedy následné sekundární viktimizace.

¹ Jako celkový počet obyvatel byl uvažován údaj Českého statistického úřadu k 31.1.2013 ([www.http://vdb.czso.cz](http://vdb.czso.cz)), tj. 8 967 964 obyvatel starších 15 let

1.2. Poškozený, oběť a zvlášť zranitelná oběť

1.2.1. Poškozený

Výklad pojmu „poškozený“ je dán v § 43 trestního řádu (zákon číslo 141/1961 Sb.) a je za něj považován ten, kdo trestným činem utrpěl škodu na zdraví, majetku či újmu nemajetkové povahy. V trestním řízení má poškozený postavení procesní strany (Hendrych, 2009). Je mu tedy zákonem zaručena možnost uplatňovat v trestním řízení svá práva a dosáhnout jisté satisfakce uplatněním svého nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či nárokem na vydání bezdůvodného obohacení, které byly způsobeny daným trestným činem.

Poškozený může být subjektem adhezního řízení nebo může mít jen práva procesní (§ 43 odst. 1 Trestního řádu). Subjektem adhezního řízení se stává, pokud vůči obviněnému uplatní své nároky na náhradu škody (§ 43 odst. 3 Trestního řádu). Pokud je mu daná škoda nahrazena (před samotným počátkem trestního řízení či během něho), přestává být účastníkem adhezního řízení, avšak procesní práva poškozeného mu stále náležejí.

Svých práv, přináležejících mu dle Trestního řádu se poškozený může ovšem také vzdát (§43 odst. 5).

Pokud se někdo další cítí být trestným činem poškozen, ale jeho újma nevznikla vinou pachatele nebo není v příčinné souvislosti s trestným činem, není dle trestního řádu považován za poškozeného. Na rozdíl od oběti, za kterou je považována jen fyzická osoba, za poškozeného lze považovat i osobu právnickou; pojem poškozený je tedy odlišně vymezen (oběť zahrnuje i blízké pozůstalé, poškozený oproti tomu nikoliv) než pojem oběť.

1.2.2. Oběť

Marešová a Martínková (2011) uvádějí, že viktimologickou definicí oběti, jak ji formulovali Von Henting a Mendelsohn se rozumí osoba, organizace, morální nebo právní řád, které jsou ohroženy, poškozeny nebo zničeny trestným činem:

činem pachatele vznikla oběti újma, její společenské postavení se vlivem pachatelova jednání zhoršilo.

Výčet charakteristik, které zvyšují vulnerabilitu, tedy zranitelnost oběti, stanovil už Von Henting v roce 1948. Uvedl, že je to například věk a pohlaví – více zranitelní jsou děti, ženy a senioři, význam zde sehrává i zdravotní stav či příslušnost k minoritě (Čírtková, 2014).

Jak uvádí Válková a Kuchta (2012), mezi viktimitami, což je označení pro riziko, že se daná osoba (skupina) stane obětí trestného činu a některými charakteristikami oběti, existuje signifikantní souvislost. Mezi tyto vlastnosti oběti patří věk obětí, její profese a zdravotní stav nebo sociální skupina, jejímž členem je. Podle viktimologických výzkumů jsou pak více ohroženi zejména násilnými trestnými činy lidé mladší, a to vzhledem k rizikovějšímu stylu života. Rovněž některé profese viktimitu zvyšují, jedná se například o práci v nočních hodinách. A obdobně jako některá povolání tak s příslušností k ostrakizované skupině, závislostí či sexuální orientací riziko viktimity stoupá.

Viktimogenní faktory (Čírtková, 2013) lze také rozdělit na sociální, a to podle profese a sociální vrstvy, dále pak na osobnostní, podle vlastností konkrétního člověka a behaviorální, podle rizikovosti jeho chování.

Faktory profesní a sociální byly již stručně zmíněny. Faktor osobností představuje povahové vlastnosti, které činí svého nositele náchylnějšího k určitému typu trestných činů.

Další typologie pracuje (Čírtková, 2013) s tezí, že člověk se může stát obětí trestného činu zcela nevinně nebo naopak jeho míra zavinění na tom, že se stal obětí, může být větší než vina samotného pachatele. To jsou hraniční případy, celá hodnotící stupnice má 6 bodů.

Jako v praxi nejvíce používané typologie uvádí (Čírtková, 2013) tyto:

- podle zažitého trestného činu - s využitím kategorizace uplatňované v kriminologii (přímé fyzické násilí, domácí násilí, sexuální násilí, podvody atd.)
- podle reakce na trestný čin (pasivní nebo aktivní, expresivní či ovládající se)
- podle interakce mezi obětí a pachatelem v době spáchání trestného činu:

- a) zúčastňující se oběť - oběť a pachatel se zpravidla znají již ze své minulosti
- b) nezúčastňující se oběť - pachatel a oběť jsou poprvé v kontaktu až při samotném trestném činu
- c) provokující oběť - viktimgenní faktory v chování a osobnosti oběti
- d) latentní oběť - má zpravidla všechny viktimgenní faktory, sociální okolí o ní neví např. násilí v rodině
- e) nepravá oběť - je ve špatnou dobu na špatném místě, omyl, nedopatření

Jak uvádí Marešová (2011), je oběť trestného činu důležitou součástí kriminalistické charakteristiky trestného činu, protože často podstatně ovlivňuje způsob provedení trestného činu (např. pokud se aktivně brání), svou přítomností na místě činu vytváří stopy a rovněž může svým přístupem ovlivnit postup poznávání a dokazování v samotném vyšetřování trestného činu. Pro vyšetřující policisty při rutinním postupu sledování stop a důkazů může oběť pozbývat svou lidskou individualitu. Policisté ji vnímají zejména jako zdroj stop a důkazů vedoucích k pachateli. Teprve když běžné policejní procedury nepřinesou žádané výsledky, vracejí se policisté k oběti jako ke konkrétní lidské bytosti (Čírtková, 2013).

Podle zákona číslo 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti (§ 2) byl za oběť považován jen ten, kdo v důsledku trestného činu utrpěl škodu na zdraví. Pokud oběť trestného činu v jeho důsledku zemřela, byli za oběť bráni i ti pozůstalí, vůči kterým byl zemřelý ve vztahu rodič, manžel nebo dítě a zároveň s ním v době smrti žili v domácnosti, nebo pozůstalí, který zemřelý zajišťoval výživu nebo jim ji měl zajišťovat.

V pojetí zákona číslo 45/2013 Sb. o obětech trestných činů je za oběť považována fyzická osoba, která byla trestným činem poškozena na životě a zdraví, dále i na majetku nebo jí byla způsobena škoda nemajetková. Rozsah škod z původní škody na zdraví tak byl výrazně rozšířen. Významné je rovněž rozšíření spektra osob, které jsou za oběť považovány, pokud trestný čin způsobil smrt původní oběti: jsou to příbuzní v přímém pokolení, sourozenci, osvojenci a osvojitelé, manžel, registrovaný partner a druh, tedy osoby, které,

jak uvádí Hendrych (2009), utrpěly újmu zprostředkovaně. Tuto zprostředkovanou újmu však vnímají jako újmu svou vlastní. Oběti jsou tak rozlišeny na přímé (primární) a nepřímé (sekundární).

To, zda byl pachatel zjištěn, nemá na postavení oběti vliv. Zatímco u poškozeného se nahrazuje jen újma, která je v příčinné souvislosti s daným trestným činem, u oběti se předchází i újmě, která jí vzniká i druhotně (§ 2 odst. 5 zákona číslo 45/2013 Sb.).

Pokud je poškozený také obětí trestného činu ve smyslu zákona č. 45/2013 Sb., dává mu tento zákon v § 22 a dále pak i trestní řád v § 43 odst. 4 a v § 212a právo kdykoliv v průběhu trestního řízení vystoupit s prohlášením o tom, jaký měl projednávaný trestný čin dopad na jeho další život. Prohlášení může mít formu písemnou nebo i ústní a je soudem vedeno jako jeden z důkazů. Jak uvádí Herich (2015), je možnost oběti vystoupit s tímto prohlášením projevem restorativního pojetí justice a dává příležitost oběti aktivně se zapojit do soudního řízení a v neposlední řadě také se s celou událostí lépe vyrovnat. Pro obviněného je to pak šance slyšet, jak jeho jednání ovlivnilo život jiného člověka a případně i cesta jak přijmout odpovědnost za svůj čin. Pro soud by prohlášení oběti mohlo být jedním z pramenů při rozhodování jak o výši trestu, tak o výši finanční náhrady při uplatněném nároku oběti na náhradu újmy nemajetkové povahy. Herich (2015) také zmiňuje, že „občas je možné slyšet argument, že jde o zdržování trestního řízení, další úkon navíc apod., neboť oběť již měla možnost se vyjádřit do policejního protokolu při podání vysvětlení. S tímto pohledem nelze zcela souhlasit, neboť prohlášení u soudního líčení má jinou podobu, pojímá opravdovou potřebu se vyjádřit, než jen strohé líčení události a trestného činu, který se stal. Navíc se v době od spáchání trestného činu k hlavnímu líčení může situace měnit a oběť je v jiné situaci. Dalším důvodem je také to, že se může vyjádřit kterákoli oběť podle svých potřeb, nikdy totiž nelze říci, že má určitý trestný čin větší dopad než jiný jen podle závažnosti v trestním zákonu.“

Oběti trestného činu dává ZOTČ v § 21 také právo na doprovod důvěrníkem k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení. O roli důvěrníka se rovněž zmiňuje trestní řád v § 50. Tuto roli může zastávat člověk oběti blízký,

člen rodiny či přítel, ale může se jednat i osobu zprostředkovanou organizacemi, které se věnují pomoc obětem trestných činů. Úlohou důvěrníka je pomáhat oběti při procesních úkonech trestního řízení, které pro ni mohou představovat zátěž větší, než by dokázala zvládnout sama. Důvěrník je průvodcem a oporou oběti, sám však nemá žádná procesní práva vyjma účasti na jednáních společně s obětí.

Posilování zákonných práv a změna postavení oběti trestného činu směřuje ke změně nejen legislativní, ale také změně nastavení celé společnosti, ve smyslu pojetí práva jako zakotveného ve vnímání společnosti, jak ho uvádí Cepl (2009).

1.2.3. Zvlášť zranitelná obět

Pojem zvlášť zranitelná obět se v české legislativě poprvé objevuje v zákoně číslo 45/2013 Sb. o obětech trestných činů v § 2 odst. 4, kde se stanoví, že se jedná o dítě (tj. osobu do 18 let věku), osobu s hendikepem nebo smyslovým postižením, obět trestného činu obchodování s lidmi a obět trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu obsahujícího násilí či výhrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci v níž se nachází nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislosti na ní.

Zákon kromě určení toho, kdo je zvlášť zranitelnou obětí, stanoví rozšíření jejích práv, jehož smyslem je kompenzovat a zohlednit její zvýšenou zranitelnost.

1.3. Vývoj legislativy odškodňování obětí

1.3.1. Vývoj legislativy odškodňování obětí v Radě Evropy a Evropské unii v letech 1983 - 2003

V listopadu 1983 přijala Rada Evropy Evropskou úmluvu o odškodňování obětí násilných trestných činů (CETS číslo 116/1983). Dne 1. 1. 2001 se tato úmluva stala také součástí právního řádu České republiky.

Tento dokument zavazuje signatářské státy podílet se na odškodnění obětí, které úmyslným trestným činem utrpěly těžké ublížení na těle a zdraví nebo které byly v péči osoby, která v následku takového trestného činu zemřela. Odškodnění by mělo nahradit minimálně ušlou mzdu či jiný příjem, výlohy s léčbou a hospitalizací a případně i výlohy spojené s pohřbem. Pokud je obětí i vyživovaná osoba, pak tedy i ušlé výživné. Systém odškodňování obětí v signatářských zemích by měl být nastaven tak, aby žadatelům poskytoval potřebné informace o náležitostech a průběhu celého procesu odškodnění a stanovil lhůty pro podání žádosti. Rovněž by měly být dány podmínky pro nárok na odškodnění a určeno, kdy práva oběti na odškodnění přecházejí na stát, kdy se nárok na odškodnění snižuje či úplně ruší: např. při zapojení žadatele do trestného činu či vyplacení odškodného od pachatele.

V červnu 1985 vydala Rada Evropy Doporučení číslo R (85) 11 Výboru ministrů o postavení obětí v rámci trestního práva a řízení. Zmiňuje v něm potřebu posílení postavení obětí trestných činů v rámci trestního práva jednotlivých zemí a také v návaznosti na Evropskou úmluvu o odškodňování obětí násilných trestných činů.

Rovněž klade důraz na informování obětí o samotném průběhu trestního řízení, o možnostech získání pomoci a odškodnění a zdůrazňuje důležitost vhodného chování k obětem trestných činů během všech stádií trestního řízení. V září 1987 pak bylo výše uvedené Doporučení doplněno o Doporučení číslo R (87) 21 o pomoci obětem a prevenci viktimizace.

Evropská rada², která sice není legislativním orgánem Evropské unie, ale určuje obecné politické směry a priority Evropské unie, na svém zasedání v říjnu 1999 v Tampere deklarovala potřebu stanovení minimálních norem pro ochranu obětí trestných činů a jejich práv na náhradu utrpěné škody.

Dne 15. března v roce 2001 bylo přijato Radou Evropské unie Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV o postavení obětí v trestním řízení. Odkazuje se na Amsterdamskou smlouvu z roku 1997, v níž se uvádí, že do pěti let od platnosti této smlouvy (tj. od roku 1999) je v rámci realizace ustanovení o Evropské unii jako prostoru svobody, bezpečnosti a práva, nutné řešit problematiku pomoci obětem trestných činů a porovnat možnosti jednotlivých států v rámci celé Evropské unie. Účinné v celém svém rozsahu se toto Rozhodnutí stalo 22. března 2006.

Podle bodu 4) by tak státy měly sbližovat své legislativní upořádání tak, aby se obětem trestných činů dostalo ochrany nezávisle na tom, v kterém státě právě pobývají.

Rozhodnutí rovněž uvádí (body 5 až 8 a 10 až 11), že je třeba pracovat s potřebami obětí komplexně a tak, aby nedocházelo k jejich sekundární viktimizaci. Z toho důvodu není pomoc obětem omezena jen na samotné trestní řízení, ale opatření k jejich ochraně a pomoci mají být účinná jak před samotným trestním řízením, tak i po něm, aby přispěly ke zmírnění následků trestného činu v životě oběti. Týká se to práva na respektování důstojnosti oběti, práva na podávání a získávání informací, a to srozumitelným a pochopitelným způsobem. Z toho je zřejmé, že tato pomoc a podpora, poskytovaná formou zvláštních služeb a specializovanými, proškolenými subjekty, není určena pro občanskoprávní soudní řízení ale výhradně pro trestně právní.

Členské státy však tímto Rámcovým rozhodnutím nemají uloženu povinnost zaručit obětem stejné zacházení jako samotným stranám řízení, uvádí se v bodě 9. Jako subjekt pro poskytování pomoci obětem Rámcové

² Podle Maastrichtské smlouvy z roku 1992 Evropská rada vymezuje obecné politické směry. V roce 2009 učinila Lisabonská smlouva Evropskou radu jedním z orgánů Evropské Unie

rozhodnutí definuje nevládní organizace, které své služby obětem trestných činů poskytují bezplatně a svou činností rozšiřují služby poskytované státem, respektive státními organizacemi.

Oběť je dle Rámcového rozhodnutí fyzická osoba, která došla škody materiální, fyzické, psychické či citové újmy vlivem takového jednání nebo opomenutí, které je v rozporu s trestněprávní legislativou daného státu.

1.3.2. Vývoj legislativy odškodňování obětí v Radě Evropy a Evropské unii v letech 2004 - 2014

Dne 29. dubna 2004 byla přijata Směrnice Rady Evropské Unie 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů, která určuje systém spolupráce pro usnadnění přístupu obětí trestných činů v přeshraničních situacích k odškodnění. Oběti trestných činů by měly mít právo na spravedlivé a přiměřené odškodnění, a to bez rozdílu toho kde byl daný trestný čin spáchán. Členské státy ve svých legislativních opatřeních proto určí systém, umožňující snadnější přístup žadatelům o odškodnění v přeshraničních situacích. Jedná se např. o možnost podat žádost v místě svého bydliště v členském státě a tím minimalizovat jazykové obtíže či jmenovat ústřední kontaktní místa v členských státech.

V červnu roku 2006 přijala Rada Evropy Doporučení číslo Rec (2006) 8 Výboru ministrů členským státům ohledně pomoci obětem trestných činů, které deklarovalo potřebu zamezit sekundární viktimizaci obětí trestných činů a také přesvědčení, že pomoc těmto obětem má být věcí státu a má jí být dána stejná důležitost, jako je dána potrestání pachatele. Dále uvádí, že by bylo vhodné, aby se vlády členských ve své vlastní legislativě a praxi řídily zásadami, uvedenými v dodatku k tomuto doporučení.

Dodatek pak uvádí zásadu respektování práv oběti, zejména její bezpečnosti a důstojnosti, nutnosti vnímat nárok na osobní a rodinný život oběti a uznat negativní dopady trestného činu na život oběti. Rolí státu je pak zajistit

nediskriminační dostupnost uvedených zásad. Dále uvádí zásady pomoci, úlohu veřejných služeb: orgánů činných v trestním řízení, místních orgánů i konzulátů a velvyslanectví, zmiňuje služby na podporu oběti, jejich minimální úroveň kvality, specializovanost, národní linky pomoci a celkovou koordinaci všech služeb. Rovněž se věnuje poskytování informací, právu na přístup k dalším právním prostředkům a programu odškodnění oběti státem. Dalšími body jsou výběr a vzdělávání personálu pracujícího v službách pro oběti, zprostředkování mezi spornými stranami a viktimologický výzkum. Toto Doporučení nahrazuje Doporučení č. 87 (21) o pomoci obětem a prevenci viktimizace.

Zpráva Komise z 20. dubna uvádí, jak je směrnice Rady Evropské Unie 2004/80/ES ze dne 29. dubna o odškodňování obětí trestných činů uplatňována v jednotlivých členských státech EU. Zmiňuje jazykovou bariéru jako jednu z překážek podání žádosti o odškodnění u obětí přeshraniční trestné činnosti. Rovněž uvádí nedostatek informací o právech a celkově nedostatečné právní poradenství, kterého se obětem dostává.

Lisabonská smlouva, novelizující původní zakládající smlouvy (tj. Smlouvu o EU a Smlouvu o založení ES), podepsaná roku 2007 a účinná od roku 2009, pak v kapitole Justiční spolupráce v trestních věcech zakotvuje pravomoc Evropského parlamentu a Rady vydat směrnici stanovující minimální pravidla týkající se také i práv obětí trestných činů.

Evropská rada v prosinci 2009 přijala Stockholmský program, který definuje činnosti Evropské unie v oblasti práva a bezpečnosti pro období 2010 – 2014 a věnuje se také právům obětí trestných činů. K těm pak uvádí, že je třeba zaujmout integrovaný a koordinovaný přístup všech dotčených organizací, jehož cílem je zajistit respektování práv obětí trestných činů. Evropská rada tak vyzvala Komisi a členské státy také k posouzení možností, jak zlepšit judikaturu a praktická opatření cílená na podporu a ochranu obětí a jak lépe využívat stávající prostředky. Zmiňuje tak například možnost využívat videokonference

jako konkrétní opatření pro ochranu obětí trestných činů, které tak nemusí zažívat stres z účasti na soudním řízení.

Dne 5. dubna 2011 byla vydána Směrnice Evropského parlamentu a Rady číslo 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV o boji proti obchodování s lidmi. Směrnice jako nezbytné pro naplnění svého účelu uvádí nutnost poskytnutí podpory, poradenství, pomoci a ochrany obětem obchodování a účinné uplatnění jejich práv (bod 18), členské státy tak do své legislativy včlení odpovídající opatření (článek 11). Ti kdož budou profesně v kontaktu s těmito oběťmi, by měli být odpovídajícím způsobem proškoleni (bod 25).

Dne 10. června 2011 bylo vydáno stanovisko Rady Evropské unie o plánu posílení práv a ochrany obětí, zejména v trestním řízení (Budapeštský plán). Evropská Rada v něm vyzvala členské státy k integrovanému a koordinovanému přístupu k obětem. Obdobnou problematikou se zabývalo již v roce 2001 rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SV o postavení obětí v trestním řízení, ale právě proto že tento dokument byl v platnosti již 10 let, bylo nutné ho přezkoumat, a to vzhledem k vývoji v oblasti uplatňování práv obětí trestných činů.

Přílohou stanoviska je Plán posílení práv a ochrany obětí, zejména v trestním řízení, který je sice jen orientační, ale jehož realizace by přispěla k zavedení minimálních společných pravidel

Dne 25. října 2012 byla vydána Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU (dále jen Směrnice), kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV. Zároveň představuje vydání této Směrnice splnění jednoho z cílů Stockholmského programu, tedy zvýšenou podporu obětí trestných činů. Vede členské státy k přijetí takových opatření, aby oběti trestných činů mohly svá práva uplatnit bez podmínění povoleného pobytu na daném území s tím, že oznámení trestného činu nezakládá žádný nárok na získání povolení pobytu. Směrnice má rovněž zabezpečit pro oběti takovou

míru informací, podpory a ochrany, aby se mohly aktivně účastnit trestního řízení.

Jako skupina vyžadující zvláštní podporu jsou Směrnicí zmíněny děti, dále oběti terorismu a oběti násilí páchaného na oběti z důvodu jejího pohlaví, kdy zejména ženské oběti tohoto druhu násilí často potřebují zvláštní podporu a ochranu. Rovněž oběti násilí páchaného mezi blízkými osobami, tedy oběti domácího násilí, představují skupinu, která může potřebovat zvláštní opatření pro řešení své situace.

Oběť definuje Směrnice jako „fyzická osoba, která utrpěla újmu včetně fyzické, duševní či citové újmy či hmotnou ztrátu, které byly přímo způsobeny trestným činem“

Jako rodinní příslušníci jsou ve Směrnici v článku 2 určeni manžel, manželka, partner v dlouhodobém svazku ve společné domácnosti, sourozenci a příbuzní v přímé linii spolu s dětmi, ke kterým má oběť vyživovací povinnost. Jednotlivé státy však mohou okruh těchto osob omezit.

Dále Směrnice stanovuje v odstavci 21 obětem trestných činů právo na srozumitelnou komunikaci a na informace. Obětem se má dostat informace o jednotlivých formách pomoci a podpory, které mohou získat, o postupech, které se vážou k podání trestního oznámení a dále o podmínkách pro získání ochrany, právního poradenství, odškodnění újmy či potřebného tlumočení a překladů.

Směrnice rovněž zajišťuje pro oběti bezplatný přístup k podpůrným službám, poskytujícím informace a poradenství, praktickou i emoční a psychologickou podporu a pomoc. Tato podpora by měla být dostupná ihned po spáchání trestného činu bez ohledu na to, zda již bylo zahájeno, nebo stále trvá trestní řízení.

Oběť má dānu možnost být během trestního řízení vyslechnuta a může předkládat důkazy. Směrnice zavádí právo oběti na přezkum rozhodnutí o zastavení trestního stíhání. A rovněž zdůrazňuje význam zamezení sekundární viktimizaci obětí.

Právo na právní pomoc vzniká obětem, které mají postavení strany v trestním řízení. Obětem, které se účastní trestního řízení, je přiznáno právo na náhradu výdajů vzniklých v důsledku jejich aktivní účasti v trestním řízení.

Pro signatářské státy stanoví dále Směrnice povinnost zajistit takové podmínky, aby nedošlo ke kontaktu mezi obětí a pachatelem v prostorách, kde probíhá trestní řízení, ledaže to je pro trestní řízení nezbytné.

Směrnice zakotvuje právo oběti na ochranu soukromí, také počet výslechů a lékařských prohlídek obětí má být omezen na nezbytné minimum. Na základě individuálního posouzení obětí lze stanovit, zda se jedná o oběti s potřebami zvláštní ochrany. V závěru se Směrnice také zabývá právy dětských obětí, na základě kterých je jim poskytnuta ochrana během trestního řízení.

Termín pro implementaci této Směrnice byl určen do 16. 11. 2015. Přijetím Zákona o obětech trestných činů v roce 2013 byl tento úkol v České republice splněn.

1.3.3. Vývoj legislativy odškodňování obětí v ČR

Přímo obětem a jejich specifickým potřebám se jako první v legislativě České republiky věnoval zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti z roku 1997³ (číslo 209/1997 Sb.). Jak uvádí Válková a Gřivna (2013), tento zákon určoval podmínky pro finanční kompenzaci škod utrpěných v důsledku trestného činu.

Za pomoc bylo považováno poskytnutí finanční částky, sloužící k překonání obtíží zapříčiněných trestným činem. Tato pomoc se poskytovala, pokud škoda nebyla uhrazena pachatelem a o jeho vině rozhodl soud vydáním rozsudku, a to buď odsuzujícího, nebo zprošťujícího pro nepřičetnost. Zákon umožňoval poskytnout pomoc i bez vyhlášení rozsudku, a to pokud pachatel nebyl znám či nebylo možné ho trestně stíhat, ale orgány činné v trestním řízení svým šetřením zjistily, že o trestném činu nejsou žádné pochybnosti.

³ V roce 1993 byla přijata novela trestního řádu, které do právního řádu uvedla institut podmíněného zastavení trestního stíhání a trestního příkazu a v roce 1997 pak narovnání. Tím bylo implementováno Doporučení č. R(87)21 Výboru ministrů o zjednodušení trestního řízení.

Znění zákona z roku 1997 limitovalo poskytnutou pomoc pro samotnou oběť výši prokázané ztráty výtěžku a nákladů při léčení, případně pro pozůstalé po zemřelé oběti částkou prokázaných nákladů na pohřeb a také budoucích nákladů na výživu. Tento limit se dále snižoval o výši částek, které oběť jako náhradu škody již dostala. Zároveň platil limit maximální výše pomoci, a to 60.000,- Kč. Žádost o pomoc bylo na Ministerstvo spravedlnosti nutno podat do doby jednoho roku ode dne spáchání trestného činu. Rovněž zákon stanovoval povinnost oběti do pěti let složit na účet Ministerstva spravedlnosti částku ve výši poskytnuté pomoci. Sankce za nesplnění této lhůty nebyla stanovena. Pokud stát do dvou let po uplynutí této pětileté lhůty neuplatnil svůj nárok na vrácení vyplacené částky, toto jeho právo zaniklo.

Novelizace z roku 2001 (zákonem číslo 265/2001 Sb.) tyto možnosti zachovávala a doplňovala je o možnost poskytnout pomoc jako zálohu, a to paušální částkou 25.000,- Kč. Pokud by bylo následně prokázáno, že utrpěná škoda byla vyšší, umožňoval zákon, poskytnout pomoc dle doložených nákladů, a to až do novelizací navýšeného limitu 150.000,- Kč.

Podle údajů Českého statistického úřadu, činila průměrná mzda v roce 2014 25.219,- Kč, v roce 2001 to byla částka 14.748,- Kč a v roce 1997 pak 10.825,- Kč.⁴

Tabulka č. 7: Částka náhrady škody a průměrná mzda

Rok	Částka náhrady v Kč	Průměrná mzda v Kč	Poměr náhrady a průměrné mzdy
1997	60. 000	10. 825	5,5
2001	150. 000	14. 478	10,4
2006	150. 000	19. 447	7,7
2014	200. 000 ⁵	25. 219	7,9

⁴ http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/prace_a_mzdy_prace

⁵ jedná se o maximální částku dle §28 odst. 1 a 2 jako náhradu prokázaných škod na výtěžku a nákladů léčení

Z výše uvedené tabulky číslo 7 je patrné, že oproti stavu z roku 2001 a náhradám stanoveným zákonem číslo 265/2001 Sb. přinesl v roce 2014 zákon číslo 45/2013 Sb. (ZOTČ) pokles výše maximální částky náhrady vůči průměrné mzdě: v roce 2001 tento poměr činil 10,4 a v roce 2014 pak 7,9. Mírně (o 0,2%) tak navýšil stav z roku 2006 (daný zákonem číslo 204/2006 Sb.), kdy poměr průměrné mzdy a výše maximální zákonné náhrady činil 7,7. Zároveň však zákon číslo 45/2013 Sb. (ZOTČ) také navíc podstatně rozšířil okruh osob, jímž je pomoc poskytována i škod na které se náhrada vztahuje (viz kapitola 1.2.2).

Došlo ke změně i ve stanovení doby, po kterou bylo možno žádat o pomoc: oproti znění zákona číslo 209/1997 Sb., umožňujícímu podat oběti žádost o finanční pomoc do jednoho roku od spáchání trestného činu, se novelizací se v roce 2001 změnila tato doba na dobu do jednoho roku ode dne, kdy se oběť dozvěděla o své škodě. Uplynutím lhůty pak právo na odškodnění zanikalo.

Roku 2006 (zákonem číslo 204/2006 Sb.) byl výše uvedený zákon opět novelizován, a to v souladu s přijatou Směrnicí Rady 2004/80/ES: došlo ke rozšíření definice osoby, která je považována za oběť (§ 2 odst. 2) a to na znění, že jde nejen o osobu pozůstalou po zemřelé oběti, pokud této osobě zemřelý poskytoval či měl poskytovat výživné, ale nově byla určena jako oběť i pozůstalá osoba, který byl zemřelý rodičem či manželem a současně s ním žila v domácnosti. Rovněž byl zrušen § 3, který určoval rozdílné podmínky pro poskytnutí pomoci u občana České republiky či osoby která měla v ČR povolen trvalý nebo dlouhodobý pobyt a cizího státního příslušníka. Nově byly vloženy § 14a až § 14f, které se zabývaly pravidly pro poskytnutím pomoci občanům České republiky, pomoci obětem trestné činnosti v přeshraničních případech se zeměmi Evropské unie, pravidly pro zajištění pomoci pro osoby, které mají trvalý pobyt v České republice nebo na území jiného státu Evropské unie a poskytování pomoci obětem trestného činu, které jsou cizím státním příslušníkem.

Rovněž byla v roce 2006 vydána vyhláška Ministerstva spravedlnosti číslo 241/2006 Sb., kterou byly stanoveny vzory formulářů a jazyky členských států Evropské unie používané v přeshraničních případech poskytnutí peněžité

pomoci obětem trestné činnosti. Roku 2007 byla tato vyhláška novelizována, a to vyhláškou číslo 237/2007 Sb.

Poté ještě roku 2009 (zákonem číslo 41/2009 Sb. článkem XXXV.) v souvislosti s přijetím nového Trestního zákoníku došlo k vypuštění výrazu „zvláštní části trestního zákona“ a nahrazení výrazem „trestní zákoník“.

Ministerstvo spravedlnosti v roce 2011 zpracovalo a Poslanecké sněmovně předložilo návrh zákona o obětech trestných činů, kterým tak zrealizovalo závazek vlády premiéra Petra Nečase z jejího programovém prohlášení ze dne 4. srpna 2010, kde se zavazovala posílit práva obětí trestných činů a zvýšit ochranu nároků poškozených při trestním řízení, a to také zavedením práva poškozeného o náhradu nemotné újmy.

V červenci 2013 byla vydána vyhláška číslo 225/2013 Sb., kterou se nově stanovily vzory formulářů a jazyky členských států Evropské unie používané v přeshraničních případech poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů

Zákon o obětech trestných činů a o změně některých dalších zákonů číslo 45/2013 Sb. (ZOTČ) nahradil dřívější zákon číslo 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti ve znění pozdějších novelizací a rozšířil katalog práv obětí trestných činů. V celém znění nabyl účinnosti 1. srpna 2013. Rovněž novelizoval trestní řád, a to převážně uplatněním procesních práv obětí trestných činů v samotném trestním řízení.

Zákon je členěn na hlavy I až IV:

Hlava I obsahuje vymezení předmětu zákonné úpravy, vymezení pojmů a základní zásady. Pro účely zákona je za trestný čin považován i čin jinak trestný. V § 2 je definována oběť, poprvé je zde vymezen pojem zvlášť zranitelné oběti. Rovněž je definována druhotná újma a akreditovaný subjekt. V zákoně se objevuje právo obětí na citlivé zacházení a uznání jejich lidské důstojnosti a povinnost těch, kteří s nimi jednají, přistupovat k nim zdvořile a šetrně.

Hlava II se obsáhle zabývá právy obětí trestných činů. Jsou to

- právo na poskytnutí odborné pomoci
- právo na poskytnutí bezplatné odborné pomoci

- právo na právní pomoc a poskytování právních informací
- právo na přístup k informacím
- právo na informace poskytované Policií ČR a státním zástupcem
- právo na informace poskytované subjektem z registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů
- právo na informace poskytované jinými orgány veřejné moci a zdravotnickými zařízeními
- právo na ochranu před hrozícím nebezpečím
- právo na ochranu soukromí
- právo na ochranu před druhotnou újmou
- právo na doprovod důvěrníkem
- právo učinit Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život
- právo na peněžitou pomoc

Hlava III se věnuje podpoře subjektů, poskytujících pomoc obětem trestných činů. Definuje typy služeb, stanovuje podmínky pro udělení akreditace a náležitosti žádosti o akreditaci. Rovněž stanoví povinnosti akreditovaných subjektů a zmiňuje také registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který vede ministerstvo spravedlnosti. Standardy kvality poskytovaných služeb podle zákona o obětech trestných činů určuje vyhláška číslo 119/2013 Sb.

ZOTČ implementuje Rámcového rozhodnutí Rady Evropské unie 2001/220/SVV o postavení oběti v trestním řízení a Směrnici Rady Evropské unie 2004/80/ES o odškodňování obětí. Proces tvorby zákona a jeho schvalování byl dlouhodobým projektem a během této doby byla přijata dne 25. října 2012 další směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29 EU, která výše uvedené Rámcové rozhodnutí nahrazuje a zavádí minimální ustanovení pro práva a ochranu obětí trestných činů.

1.4. Související právní předpisy

Současná legislativní úprava vztahující se k obětem trestných činů je kromě ZOTČ součástí několika dalších právních norem.

Procesní práva v trestním řízení, ve kterém oběť vystupuje jako poškozený, upravuje trestní řád. V roce 2011 zákonem číslo 181/2011 Sb. s účinností od 1. července 2011 byl trestní řád novelizován s cílem zlepšit postavení poškozeného v trestním řízení. Poškozený získal nově nárok na náhradu nemajetkové újmy a na vydání bezdůvodného obohacení.

K další novelizace trestního řádu došlo zákonem číslo 193/2012 Sb. a s účinností od 1. července 2012, kdy byl do českého práva zaveden institut dohody o vině a trestu jako způsob vyřešení trestní věci. Tím, že obviněný se k činu v plném rozsahu přizná, odpadá pro oběť nutnost svědčit před soudem a znovu podrobně k trestnému činu vracet ve své výpovědi (Martínková, 2012), snižuje se tím i riziko sekundární viktimizace, protože oběť nebude muset svědčit opakovaně v řízení před soudem a nebude podrobena stresu veřejného projednávání detailů trestného činu (Pospíšil, 2011). Rovněž tím dochází i k zrychlení trestního řízení, což lze považovat za přínos pro všechny zúčastněné strany. Jak uvádí důvodová práva k tomuto zákonu (Pospíšil, 2011), profituje ze zrychlení trestního řízení i poškozený při uplatnění svých nároků, které mu vznikly v souvislosti se spácháním trestného činu. Postavení poškozeného není tímto postupem nijak oslabeno, protože pokud nedojde k dohodě mezi poškozeným a obviněným o náhradě škody, může soud rozhodnout o nárocích poškozeného na základě předloženého spisu. Obviněný se podpisem dohody vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva napadnout rozsudek odvoláním.

A jak uvádí Sotolář (2013) druhým účelem dohody o vině a trestu je praktické užití principu restorativní justice, kdy jsou zohledněny zájmy poškozeného v rámci obnovy mezilidských vztahů poškozených trestným činem. Poškozený však dle § 175a odstavec 2 musí svá práva na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatnit nejpozději při prvním jednání. Dodatečné návrhy na náhradu škody nejsou pak již možné.

V zákoně číslo 108/2006 Sb. o sociálních službách hovoří § 37 odst. 3 o poskytování odborného sociálního poradenství j obětí trestných činů jako o jedné z poskytovaných sociálních služeb, a to zejména ve specializovaných poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí. Základní činností

poradny je pak zprostředkování kontaktu se společenským prostředím podle potřeb oběti, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Organizace poskytující takovéto služby obětem trestných činů je po oznámení Ministerstvu spravedlnosti také zapsána v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů podle zákona o obětech trestných činů

Zákon číslo 273/2008 Sb. o policii České republiky stanovuje v § 17 jako jednu z činností policie také spolupráci s právníky a fyzickými osobami, které poskytují podporu, péči a pomoc obětem trestných činů. Formu ani rozsah spolupráce už zákon konkrétně nestanovuje.

Zákon číslo 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob upravuje případy, kdy oběti trestného činu, to jest ohrožené osobě podle tohoto zákona, je zároveň poskytována zvláštní ochrana a pomoc, neboť by jí v souvislosti se svědeckou výpovědí v trestním řízení zřejmě hrozila újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, jak uvádí § 1 výše uvedeného zákona. Návrh na poskytnutí ochrany podává policie, soudce nebo státní zástupce a schvaluje ministr vnitra.

1.5. Sociální práce s oběťmi trestných činů

Retributivní pojetí spravedlnosti dbá především na potrestání pachatele, který svým jednáním porušil zákon. A zejména toto porušení je hodnoceno a trestáno. Trest je ospravedlněn tím, že „morální svět, jenž byl vyveden z rovnováhy spácháním trestného činu, může být obnoven potrestáním viníka“ (Válková, Kuchta, 226:2012).

Oproti tomu restorativní pojetí hodnotí trestný čin nikoli jen optikou trestu, ale „žádoucí je delikt hodnotit očima toho, komu byla způsobena újma“ (Matoušková, Matoušek, 491:2013), neboť trestný čin, který může být pro jednu oběť zejména ekonomickou zátěží, pro jinou oběť bude významnější psychické zatížení a další oběť se s daným trestným činem vyrovná bez problémů. Jak uvádí Zehr „oběti trestných činů často pociťují, že jim trestný čin vzal možnost kontroly – kontroly nad jejich majetkem, tělem, emocemi, sny.

Zapojení se do procesu naplňování spravedlnosti může poškozeným významnou měrou pomoci navrátit pocit, že jsou pány svého života“ (Zehr, 11:2003).

Restorativní justice se, jak uvádí Štefánik (2013) soustředí zejména na zlepšování postavení oběti, na vnímání oběti jako konkrétní osoby, vůči které nese pachatel prvořadou a nejdůležitější odpovědnost, také se zabývá větší a významnější participací oběti na trestním procesu, rovněž se zaměřuje na rozeznání potřeb oběti a také vytvoření prostoru, kde se oběti mohou podílet na procesu spravedlnosti.

Jak uvádí Karabec (2003) je restorativní justice paralelní systém k justici retributivní, působí vedle sebe a doplňují se. Jako příklad uplatňování restorativní justice lze uvést projekty Asociace občanských poraden a Probační a mediační služby „Restorativní justice – podpora a poradenství pro oběti trestných činů“ nebo „Proč zrovna já?“, které poskytují podporu obětem trestných činů.

1.6. Postavení oběti trestného činu v některých evropských zemích

Velká Británie přijala zákon o poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů v roce 1964, v Německu byl přijat v roce 1976, v tomtéž roce takový zákon přijalo i Nizozemí. Ve Francii byl přijat v roce 1978, v Rakousku roku 1982, o dva roky později pak v Lucembursku a Švýcarsku, Belgie ho přijala roku 1985 (Tetourová, 2011). Slovenská republika přijala zákon „O odškodňování osob poškozených násilnými trestnými činy“ roku 1998.

1.6.1 Slovensko

Odškodňování osob poškozených úmyslnými násilnými trestnými činy řeší zákon číslo 255/1998 zbirky zákonov novelizovaný ve znění zákona číslo 422/2002 Zbirky zákonov.

Poškozený podává svou žádost o odškodné na Ministerstvo spravedlnosti Slovenské republiky a to za těch podmínek:

Újma na zdraví nebyla oběti plně uhrazena jiným způsobem. Žádost je nutné podat do 18 měsíců od spáchání trestného činu. Pokud byl rozsudek vydaný po této době, je třeba o odškodné požádat do 6 měsíců od nabytí právní moci rozsudku anebo osvobození obžalovaného z důvodu nepřičetnosti. Jestliže byla oběť trestným činem usmrcena, právo na odškodné má manžel a pozůstalé děti, dále pak pozůstalí, ke kterým měla oběť vyživovací povinnost. Celková částka odškodného nesmí překročit 50 násobek minimální mzdy, která v roce 2014 činila 352 eur. Při škodě na zdraví se výše odškodného určuje podle lékařského posudku. Ministerstvo spravedlnosti je povinné rozhodnout o žádosti do 6 měsíců od data podání. Oběť žádající o odškodnění musí mít na území republiky trvalý pobyt na nebo být občanem Slovenské republiky. A poskytnuté finanční prostředky je žadatel povinen vrátit, pokud stát do dvou let neuplatní své právo na vrácení

1.6.2. Finsko

Ve Finsku řeší odškodnění obětí trestného činu zákon číslo 935/1973, Act on Compensation for Crime Damage, o kompenzaci škody z trestného činu ve znění pozdějších předpisů (Tetourová, 2011).

Zákon pokrývá všechny typy osobní újmy oběti, náklady na lékařskou péči, bolestné i majetkovou škodu. Odškodnění je poskytováno každé oběti bez rozdílu státní příslušnosti, pokud lze trestný čin vztáhnout k Finsku (tj. např. pachatel je Fin, čin byl spáchán na území Finska), pokud oběť trestného činu zemře, mají nárok na odškodnění děti či manžel zesnulé oběti. Pro oběti dopravních nehod však platí zvláštní právní úprava. Nárok na kompenzaci má i zaměstnavatel oběti a to za náhradu mzdy, kterou oběti vyplácí po dobu pracovní neschopnosti (doklady o platbách předkládá zaměstnavatel soudu). Tento zákon řeší také újmu způsobenou osobou, která užila omamné látky či je psychicky nezpůsobilá (tedy obdoba činu jinak trestného z českého trestního zákoníku). Oběti je přiznávána náhrada soudních výloh a o přiznání odškodného rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti, a to do tří let od konečného

soudního výroku, nejpozději však do deseti let od doby, kdy k trestnému činu došlo.⁶

1.6.3. Německo

Zákon o kompenzaci obětí násilných trestných činů (Das Opferentschädigungsgesetz, tj. OEG) vstoupil v platnost v květnu 1976 ve všech spolkových zemích (www.bmas.de), v lednu 1985 byl novelizován (Tetourová, 2011).

Tento zákon je součástí systému sociální ochrany občanů. Za oběť je považován ten, na koho byl veden úmyslný či nedbalostní protiprávní útok, pro oběti dopravních nehod platí zvláštní právní úprava. Odškodňována je fyzická a psychická újma, bolestné, léčebné výlohy. Majetkové a finanční ztráty se neodškodňují. Pokud oběť trestného činu zemře, mají nárok na odškodnění děti, manžel, případně i rodiče oběti. V případě, že obětí je cizinec z třetí země (tj, ne z Německa nebo zemí EU), o výši a rozsahu odškodnění rozhoduje délka jeho pobytu v zemi. Žádost o odškodnění se podává na úřad sociálního zabezpečení, vyplacené odškodnění si poté stát sám nárokuje po pachateli. Není určena maximální výše odškodnění a rovněž není stanoven časový limit pro podání žádosti. Odškodnění může být vyplaceno jednorázově či formou měsíční renty.⁷

1.6.4. Porovnání vybraných evropských právních úprav s ZOTC

Zákon o obětech trestných činů (ZOTČ) byl přijat v roce 2013 jako poslední z výše uvedených evropských právních úprav práv obětí trestných činů.

ZOTČ upravuje práva obětí všech trestných činů. Na rozdíl od výše uvedených právních úprav Finska a Německa, v kterých jsou oběti dopravních nehod vyčleněny do zvláštní právní úpravy.

⁶ vlastní překlad Act on Compensation for Crime Damage, www.finlex.fi

⁷ vlastní překlad www.bmas.de/EN-Our-Topics/Social-Security/outline-german-legislation-compensation-victims-violent-crimes.html

Časový limit na podání žádosti o peněžitou pomoc je na Slovensku 18 měsíců od spáchání trestného činu, naopak Německo žádné takové omezení nemá. Podle ZOTČ (30) limit pro podání žádosti 2 roky od doby, kdy se oběť o své ujmě dozvěděla, maximálně pak 5 let od spáchání trestného činu.

Dalším rozdílem vedených právních úprav je povaha trestného činu: V Německu je odškodňována oběť úmyslného či nedbalostního trestného činu, na Slovensku pak pouze oběť úmyslného trestného činu. Oproti tomu ZOTČ řeší práva obětí všech trestných činů a také činů jinak trestných (§ 2 odst 1). Obdobně jako ZOTČ řeší práva obětí činů jinak trestných i finská právní úprava.

Ve vymezení pojmu oběti se výše uvedené právní úpravy také liší. Podle německá právní úpravy se připouští náhrada škod fyzických či psychických, nikoliv však majetkových, finské právo dává oběti právo na náhradu všech typů škod, kromě toho také odškodňuje zaměstnatele oběti.

Ve vymezení okruhu osob, považovaných za oběť přiznává slovenská úprava tato práva manželům, dětem a osobám, kterým měla zemřelá oběť vyživovací povinnosti. V Německu je to manžel, děti a také rodiče zemřelé oběti a ve Finsku pak pozůstalý manžel a děti oběti. ZOTČ považuje za oběť kromě manžela a dětí zemřelé oběti též jejího sourozence, registrovaného partnera či druha.

Z výše uvedeného stručného porovnání dalších právních úprav je patrné, že katalog práv obětí daný ZOTČ je značně rozsáhlý a také řeší celou oblast práv a pomoci obětem v jedné zákonné úpravě. Jako jeho významným přínosem je možné označit i to, že kromě újmy způsobné oběti samotným trestným činem navíc také řeší neméně závažnou újmu druhotnou.

2. Praktická část

2.1 Výběr výzkumného vzorku

Pro zpracování této práce byl použit dotazník (příloha číslo 1), sledující názory poskytovatelů služeb obětem na využití ZOTČ v jejich vlastní praxi.

Pro vytvoření seznamu poskytovatelů (příloha číslo 2) byl využit přehled všech registrovaných subjektů poskytujících své služby dle § 39 ZOTČ ze stránek Ministerstva spravedlnosti⁸.

Stručný přehled o počtu poskytovatelů uvádí tabulka číslo 8.

Tabulka č. 8 Poskytovatelé služeb (stav v srpnu 2014)

Soudní kraj	Počet akreditovaných poskytovatelů	Počet poskytovatelů sociálních služeb
Praha	5	6
Středočeský	2	3
Jihočeský	1	3
Západočeský	2	3
Severočeský	1	3
Východočeský	2	4
Jihomoravský	4	3
Severomoravský	2	6
Celkem	19	31

Zdroj dat: www.justice.cz

Celkem své služby⁹ nabízelo obětem trestných činů 50 organizací poskytovatelů: A to 19 organizací akreditovaných podle § 39 odst. 1 ZOTČ poskytovalo právní informace a restorativní programy. Tento typ akreditace je spojen s možností získat na svou činnost v rámci ZOTČ finanční dotaci z prostředků státního rozpočtu.

⁸ www.justice.cz

⁹ V srpnu 2014

Podle § 39 odst 2 ZOTČ bylo pak činných 31 organizací, které poskytovaly psychologické nebo sociální poradenství. Tito poskytovatelé jsou pro svou činnost oprávněni na základě registrace dle zákona o sociálních službách číslo 108/2006 Sb. a rovněž dotace na jejich činnost jim náleží pouze dle tohoto zákona.

Registrovaní poskytovatelé služeb dle § 39 ZOTČ odst 1 a 2 tedy tvořili základní populaci (Hendl, 2004), která byla oslovena: Nejprve jim byl telefonicky představen cíl výzkumu a vyžádán souhlas se zasláním dotazníku. Při tomto úvodním telefonickém oslovení základní populace došlo k „redukci negativním samovýběrem“ (Disman, 116:2002) když se celkem sedm z oslovených organizací odmítlo výzkumu zúčastnit. Jako důvod byla uvedena v pěti případech velká vytíženost zaměstnanců, kteří by neměli, vzhledem k délce dotazníku, čas na jeho zpracování. Jedna organizace se obávala možného zneužití údajů, které dotazník sleduje. A jeden registrovaný poskytovatel se omluvil s tím, že jejich akreditační řízení bylo ukončeno teprve nedávno a ještě je nenavštívil žádný klient. Základní soubor po této redukci obsahoval 18 organizací akreditovaných poskytovatelů a 25 organizací poskytovatelů sociálních služeb. Výběrový soubor (Hendl, 2004) tvořili respondenti, kteří zpět zaslali vyplněné dotazníky.

Tabulka č. 9 Výběrový soubor respondentů

Soudní kraj	Počet akreditovaných poskytovatelů dle § 39 odst. 1 ZOTČ	Počet poskytovatelů sociálních služeb dle § 39 odst. 2 ZOTČ
Praha	2	2
Středočeský	0	1
Jihočeský	0	1
Západočeský	2	1
Severočeský	1	3
Východočeský	1	3
Jihomoravský	3	4
Severomoravský	2	4
Celkem	11	19

Návratnost dotazníkového šetření ve výběrovém souboru akreditovaných poskytovatelů byla 61 %. Návratnost dotazníkového šetření ve výběrovém souboru poskytovatelů sociálních služeb byla 73 %.

Pro další zpracování dat byla data poskytnutá oběma soubory respondentů, tj. akreditovanými organizace a poskytovateli sociálních služeb sloučena. Důvodem tohoto kroku byl jednak celkový počet respondentů a také skutečnost, že 60 % organizací vyvíjí svou činnost jak dle § 39 odst 1 písm. a) ZOTČ, tak i dle § 39 odst. 2 ZOTČ.

Rovněž důsledné dodržení anonymity, která byla respondentům při rozesílání dotazníku přislíbena, bylo dalším důvodem k tomuto kroku.

Při deskripci respondentů bylo vycházeno z rozdělení České republiky do deseti soudních krajů.

2.2. Výsledky dotazníkového šetření

2.2.1. Počty obětí a personální situace poskytovatelů

Otázky číslo¹⁰ 3 až 8 v dotazníkovém šetření sledovaly počet zaměstnanců jednotlivých organizací, dále počet obětí, kterým byla poskytnuta služba a také počet klientů, kterým byla služba odmítnuta, případně důvod tohoto odmítnutí. Výsledek této části dotazníkového šetření je zpracován v tabulkách číslo 10 a 11.

Tabulka č. 10 Počet obětí, které se na poskytovatele obrátily

Soudní kraj	Počet obětí, které se na poskytovatele obrátily	Počet zvláště zranitelných obětí, které se na poskytovatele obrátily
Praha	180	nesledují
Středočeský	30	nesledují
Jihočeský	48	0

¹⁰ Otázky 1 – 2 zjišťovaly název organizace, sídlo a činnost dle ZOTČ

Tabulka č. 10 Počet obětí, které se na poskytovatele obrátily - pokračování

Soudní kraj	Počet obětí, které se na poskytovatele obrátily	Počet zvlášť zranitelných obětí, které se na poskytovatele obrátily
Severočeský	662	41
Východočeský	96	38
Jihomoravský	308	100
Severomoravský	658	24 + 1 poskytovatel nesleduje
Celkem	1878	191

Z údajů uvedených v tabulce číslo 10 je zřejmé, že největší počet obětí trestných činů byl zaznamenán poskytovateli v severočeském kraji, kdy 4 organizace poskytovatelů navštívilo celkem 703 klientů, tj. 662 obětí trestných činů a 41 zvlášť zranitelných obětí.

V severomoravském kraji to bylo celkem 682 osob, z toho 24 klientů byly oběti zvlášť zranitelné (s tím, že jeden z poskytovatelů nesleduje, který z jeho klientů je zvlášť zranitelnou obětí). Ze severomoravského kraje se do šetření zapojilo 6 poskytovatelů.

V dalších krajích je u respondentů patrný výrazně nižší počet klientů. V jihomoravském kraji to bylo 408 obětí trestných činů, z tohoto počtu bylo 100 zvlášť zranitelných obětí, které navštívily 6 organizací poskytovatelů služeb. Následuje Praha se 180 klienty ve 3 organizacích, které však nesledují kdo z jejich klientů je obětí trestného činu a kdo zvlášť zranitelnou obětí. Ve východočeském kraji se na 3 organizace zapojené do šetření obrátilo 134 klientů, z tohoto počtu bylo 38 zvlášť zranitelných obětí.

V západočeském kraji pak vyhledalo u respondentů pomoc 59 obětí trestných činů, z toho jich 5 bylo zvlášť zranitelných.

V jihočeském kraji zaznamenal jeden zúčastněný poskytovatel návštěvu 48 obětí trestných činů, v kraji středočeském pak také jednu organizaci, podílející se na šetření, navštívilo 30 klientů.

Poměr počtů obětí trestných činů, které se obrátily na poskytovatele služeb v jednotlivých krajích odpovídá statistikám Policie ČR¹¹, podle kterých je nejvyšší počet trestných činů evidován v severních Čechách a na severu Moravy.

Tabulka č. 11 Počet zaměstnanců v organizacích, kteří se věnují obětem trestných činů a Počet klientů na připadajících na jednoho zaměstnance

Soudní kraj	Počet zaměstnanců	Počet klientů v poměru na jednoho zaměstnance
Praha	7	26
Středočeský	1	30
Jihočeský	2	24
Západočeský	3	20
Severočeský	32	22
Východočeský	8	17
Jihomoravský	37	11
Severomoravský	50	14
Celkem	128	20

Dotazníkové otázky číslo 3 a 4 sledovaly počet zaměstnanců v jednotlivých organizacích, kteří se věnují obětem trestných činů spolu s počtem obětí trestných činů, kterým se jeden každý zaměstnanec věnuje. Údaje uvedené v tabulce číslo 11 je možné považovat za orientační, neboť dotazníkové šetření nezjišťovalo, zda se uvedení zaměstnanci věnují výhradně obětem trestných činů či zda vykonávají ještě i jinou pracovní agendu. Průměrný počet klientů na jednoho zaměstnance je 20 osob. Nejvíce, 30 klientů připadalo na zaměstnance ve středočeském kraji, nejméně, 11, pak v kraji jihomoravském.

¹¹ Dostupné na <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>

2.2.2. Poskytované služby

Otázky číslo 9 a 10 se zaměřily na druhy poskytovaných služeb a dobu, po kterou byly služby jednotlivým obětem poskytovány. Pro výběr druhů služeb do dotazníku byl využit zákon číslo 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Tabulka č. 12 Počet poskytovatelů a délka poskytování jedné služby

Druh služby	Počet poskytovatelů	Délka poskytování jedné služby
Odborné sociální poradenství	20	45 – 180 min
Telefonická krizová pomoc	6	15 – 30 minut
Azylový dům	0	-
Sociálně aktivizační služba	0	-
Intervenční centrum	1	dle potřeby
Poskytnutí právních informací	15	60 minut
Restorativní program	0	-
Právní pomoc	0	-
Jiný druh služby	4	dle potřeby

Organizace často poskytují více služeb najednou, nejčastější kombinací bylo poskytování odborného sociálního poradenství spolu s poskytováním právního poradenství, případně doplněné i o telefonickou krizovou pomoc.

Služby jsou poskytovány v rozsahu, který umožňuje personální situace jednotlivých poskytovatelů, avšak z poskytnutých údajů vyplývá, že nikdo z respondentů neodmítl žádného klienta.

Při poskytování odborného poradenství a právních informací respondenti uváděli, že mají stanoven limit nejčastěji 60 minut na jednu konzultaci (nejkratší uvedená doba činila 45 minut a naopak nejdelší 180 minut), avšak přizpůsobují se individuálním potřebám klienta. Konzultace se buď několikrát opakuje nebo

je doba jejího trvání adekvátně prodloužena, tak aby klient obdržel veškeré potřebné informace.

Jeden z respondentů nabízí svým klientům i službu intervenčního centra. Délka poskytování této služby se řídí potřebou klienta. Jako další nabízenou službu respondenti v 5 případech uvedli:

- možnost zprostředkovat návštěvu finančního poradce nebo psychologa v prostorách dané organizace.
- možnost zprostředkovat jako následnou službu bezplatnou psychoterapeutickou pomoc
- všem obětem podle § 2 ZOTČ krizovou intervenci, podpůrnou psychoterapii a sociálně-právní poradenství
- zastoupení oběti zmocněncem

Otázky číslo 11 a 12 byly zaměřeny na to, zda respondenti poskytují bezplatnou odbornou pomoc, na kterou dle § 5 ZTČ mají nárok na základě své žádosti zvláště zranitelné oběti, i dalším obětem. A pokud ano, o jaký druh pomoci se jedná.

Z odpovědí respondentů vyplynulo, že poskytují bezplatné právní poradenství a psychosociální pomoc všem obětem trestné činnosti.

Další rozšíření služeb bylo respondenty specifikováno následujícím způsobem: jeden z respondentů uvedl, že jejich služby jsou volně dostupné rovněž svědkům trestné činnosti a pozůstalým po obětech; další organizace v závažných případech poskytuje všem obětem na základě jejich žádosti též zmocněnce dle § 50 trestního řádu.

Dotazník nesledoval zdroje financování respondentů. Z jejich odpovědí na tuto otázku je však možné dovodit, že služby bezplatně poskytované obětem trestných činů (a případně také svědkům) nad rámec finanční podpory dle ZOTČ, individuálně hradí ze svých dalších rozpočtových zdrojů.

2.2.3. Status zvlášť zranitelné oběti

Otázky číslo 13 a 14 sledovaly názor respondentů na vymezení statusu zvlášť zranitelné oběti.

Tabulka č. 13 Názor respondentů na vymezení statusu zvlášť zranitelné oběti

Názor	Vymezení je dostatečné	Vymezení není dostatečné	Nemám na otázku vyhraněný názor
Respondenti vyjadřující tento názor	21 %	58 %	21 %

Z vyhodnocení odpovědí v tabulce číslo 13 je patrné, že nadpoloviční většina respondentů (58 %) se domnívala, že stávající zákonná úprava v § 2 odst. 4 ZOTČ nevymezuje zvlášť zranitelné oběti dostatečně. Shodně po 21 % respondentů pak uvedlo, že vymezení je naopak dostatečné nebo neměli na tuto otázku vyhraněný názor.

V doplňujících odpovědích těch, kteří uvedli, že vymezení není dostatečné, se shodně opakovaly dva názory: mezi zvlášť zranitelnými oběťmi postrádají seniory a těhotné ženy: „Je to žena ve vysokém stupni těhotenství? Dle některých příslušníků policie není, protože není vyjmenovaná v textu příslušného paragrafu¹²“ „Zcela určitě to jsou i senioři, ale bylo by nutné specifikovat, koho za takovou osobu považovat.“

Další respondent uvedl, že „dostatečně jsou vymezeny oběti ad a) až c). U písmene d) je vymezení neurčitě z toho důvodu, že je zde zahrnuta podmínka, že zde „je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy“. Posouzení, kdy je toto nebezpečí zvýšené by bylo téměř otázkou znaleckého dokazování. Bylo by vhodné, kdyby oběti ad d) měly vždy status zvlášť zranitelné oběti bez uvedené podmínky.“

Respondenti, kteří považovali vymezení zvlášť zranitelné oběti za dostatečné, se také odvolávali na svou praktickou zkušenost: „ano, myslím, že

¹² Citace bez uvedeného zdroje jsou doslovné výroky respondentů, uvedené v dotazníkovém šetření

vymezení je v pořádku a odpovídá zkušenostem v rámci práce s oběťmi trestných činů.“

Nevyhraněnost svého názoru na definování zvlášť zranitelné oběti v ZOTČ pak respondenti rovněž vztahovali ke svým praktickým zkušenostem: „Nemám vyhraněný názor, neboť jsem se v praxi setkala s dobrou spoluprací, díky které byla oběť dobře ošetřena po všech stránkách (psychicky, dobré chování policistů)“, respektive k jejich malému počtu „jelikož jsme v naší organizaci zaznamenali doposud malý počet zvlášť zranitelných obětí, nejsme schopni vyvodit objektivní závěr. Myslíme si, že až praxe ukáže.“ A také: „Je poměrně brzy mít na tuto otázku konkrétní odpověď podloženou poznatky a především potřebami z praxe. Nadto existuje stále spousta lidí, kteří „propadávají“ celým systémem, zejména se potýkají s nedostatkem informací, co si jako poškození „mohou“ dovolit a jak to prakticky udělat.“

Jak uvádí Tomeš, „stárnutí člověka je proces velmi individuální, složitý, probíhající různě“ (Tomeš, 227:2010). Stanovit tedy věk, jehož dosažení automaticky zařadí oběť trestného činu do kategorie zvlášť zranitelné oběti lze tak snad s využitím kategorizace (Tomeš, 2010), kdy je období stárnutí určeno věkem 65-80 let.

Věk jako jeden z faktorů viktimnosti uvádějí i Válková, Kuchta (2012), když zmiňují výzkumy, které potvrzují, že je více mladších obětí než starších a to vzhledem k méně opatrnému stylu života. Lze však předpokládat, že názor respondentů je podložen zkušenostmi s obtížnější adaptací na novou životní situaci (např. zranění jako jeden z následků trestného činu) a vyrovnání se s „rolí oběti“ u seniorů. Seniorskou skupinu jako znevýhodněnou skupinu uvádí i Venglářová (in Čírtková, Vitoušová a kol., 2007).

2.2.4. Spolupráce s Policií ČR a dalšími orgány činnými v trestním řízení

Otázky číslo 15 a 16 byly směřovány na zkušenosti respondentů se spoluprací s Policií ČR, tedy na praktickou aplikaci § 3 odst. 5 ZOTČ . V odpovědích na otázku číslo 16 měli respondenti zaznamenat, zda souhlasí, nesouhlasí či

nemají vyhraněný názor s tím, že úroveň jejich spolupráce s policií je dostatečná.

Tabulka č. 14 Názor respondentů na úroveň spolupráce s Policií ČR

Úroveň vaší spolupráce s PČR je dostatečná	Souhlasím	Nesouhlasím	Nemám na otázku vyhraněný názor
Respondenti vyjadřující tento názor	12,5 %	75 %	12,5 %

Ze zpracování odpovědí respondentů v tabulce číslo 14 vyplývá, že celkem 12,5 % respondentů souhlasí s tím, že úroveň jejich spolupráce s policií je dostatečná.

Nadpoloviční většina respondentů (75 %) s tezí, že úroveň jejich spolupráce s policií je dostatečná, však nesouhlasí. A celkem 12,5 % respondentů pak uvedlo, že na tuto otázku nemá vyhraněný názor.

V otevřené otázce číslo 16, která sledovala důvod odpovědi na předešlou uzavřenou otázku (viz tabulka číslo 14) se u nesouhlasících respondentů objevovala shodně dvě témata, která operacionalizují úroveň spolupráce: jsou to nedostatek informací, nepředávání, respektive jen formální předávání informací obětem trestných činů a hodnocení přístupu policistů k samotným obětem: „Spolupracujeme sice úzce, ale stále to má jisté rezervy, hlavně při prvokontaktu s „běžnou“ obětí „obyčejného trestného činu“ a při předávání kontaktů na organizace zapsané v registru Ministerstva spravedlnosti“, uvedl respondent.

Policistům byla respondenty vytýkána „nedostatečná znalost zákona, nedostatečná znalosti problematiky, také to, že jim chybí specialisté pro práci s oběťmi vyjmenovanými v § 2 odst 4 ZOTČ, oběti trestných činů jsou poučovány velmi formálně, neznalosti kontaktních poradenských míst pro oběti, mnohdy i neochota či obavy z dalšího administrativního zatížení.“ A také „policie nesdílí informace o naší službě, nemá o ní povědomí, často bohužel řeší pouze ono vyšetřování trestného činu“, či „naprosto nedostatečné předávání informací o případné pomoci obětem trestné činnosti.“ Rovněž se

v odpovědích objevovalo: „Ne, žádná spolupráce není, nemám od klientů informace o tom, že by je o nás policie informovala“ či „žádný z našich klientů o nás nedostal informaci od policie.“

Přístup policistů k obětem trestných činů i k jejich organizaci hodnotili respondenti rovněž neuspokojivě: „Zdá se, že zákon se příslušníkům PČR zatím nedostal dostatečně do povědomí a tak se bohužel poměrně často setkáváme s neochotou a někdy dokonce s odmítáním spolupráce a domnívám se, že na naši organizaci, jakožto akreditovaný subjekt, není ani policií odkazováno.“ Další respondenti měli tyto zkušenosti: „Setkáváme se také se sekundární viktimizací ze strany příslušníků policie (ale i jiných složek), bagatelizováním událostí, které oběti postihly apod. Opačný přístup je bohužel spíše výjimečný,“ a „nedostatečné posouzení trestného činu, kdy pak případy mylně končí u přestupkové komise, záleží na angažovanosti jednotlivých obvodních oddělení, na vedení obvodních oddělení, míře zaučení policistů, chuti či nechuti využívat nových kompetencí. Mezi odděleními policie jsou velké rozdíly.“ Další respondent uvedl, že podle jeho názoru je problémem „nedostatečná znalost zákona, nedostatečná znalosti problematiky, jen formální vzdělávání policistů.“ A dále také, že: „Chybí specialisté pro práci s oběťmi vyjmenovanými v §2 odst 4 ZOTČ, oběti trestných činů jsou poučovány velmi formálně, domnívám se, že jde i o neznalosti kontaktních poradenských míst pro oběti, mnohdy i neochotu a obavy z dalšího administrativního zatížení.“

Respondent, který uvedl: „Záleží na tom, co si pod pojmem spolupráce představujeme. Domnívám se, že o spolupráci budeme moci hovořit až v momentě, kdy budeme policií chápáni jako plnohodnotný partner a v této pozici rozhodně nejsme a je otázkou, zda tomu tak někdy vůbec bude. O spolupráci se bude jednat, až klient dostane maximum a nebude muset procházet peripetemi mnohdy i úřednického a desinformačního charakteru a aparátu. Tím však nechci říci, že nám policie nevypomáhá. Za náš kraj je spolupráce sice dobrá, docházíme na pravidelná setkávání Restorativní justice Probační a mediační služby, ale bohužel klientů obětí máme velmi málo“ svou spolupráci s policií také nehodnotí dobře.

Jeden z respondentů, který nemá na úroveň spolupráce vyhraněný názor, se zamýšlí nad informovaností klientů takto: „Nevím, zda je chyba na straně policie, ale od doby, kdy vstoupil ZOTČ v platnost, nepřišel k nám nikdo na základě informací získaných od policie a dalších OČTŘ, kteří se s obětí setkají. Je možnost, že informace oběti dostaly, pouze nemají potřebu vyhledat odbornou pomoc.“

Respondenti, kteří uvedli, že považují spolupráci mezi nimi a policií za dostatečnou, svou odpověď doplnili o komentáře, že: „Naše organizace byla členem multidisciplinárního týmu na pomoc obětem trestných činů“, nebo „Sami jsme požádali o spolupráci policií“, či „Máme navázanou dobrou spolupráci mezi policií a námi, zároveň spolupracujeme s Probační a mediační službou. Můžeme na klientech pracovat společně.“

Respondenti byli se současným stavem spolupráce s policií ve výrazné většině (75%) nespokojeni. Avšak z výsledků šetření vyplynulo, že ti, kdož byli s činností policie spokojeni, chválili si dobrou spolupráci nastavenou již z let minulých. Lze tedy usuzovat, že intenzivní a dobrá spolupráce je, kromě povinností určených zákonnou úpravou, také věcí osobní domluvy, přístupu, ochoty, chuti a snahy se domluvit a spolupracovat, a to samozřejmě na obou stranách. Evidentně jsou rozdíly v přístupu mezi jednotlivými odděleními policie.

Otázky číslo 17 a 18 u respondentů zjišťovaly úroveň jejich spolupráce podle § 3, odst. 5 ZOTČ s dalšími orgány činnými v trestním řízení (OČTR). V odpovědi na otázku číslo 18 měli respondenti zaznamenat, zda souhlasí, nesouhlasí či nemají vyhraněný názor s tím, že úroveň jejich spolupráce s dalšími OČTŘ je dostatečná.

Tabulka č. 15 Názor respondentů na úroveň spolupráce s dalšími OČTŘ

Úroveň vaší spolupráce s OČTŘ je dostatečná	Souhlasím	Nesouhlasím	Nemám na otázku vyhraněný názor
Respondenti vyjadřující tento názor	29 %	33 %	38 %

Spolupráci s dalšími orgány činnými v trestním řízení (dále OČTŘ) hodnotí respondenti kladněji než kooperaci se samotnou policií.

S názorem, že úroveň spolupráce je dostatečná souhlasilo 29 % respondentů. Celkem 33 % respondentů s vyjádřením, že úroveň jejich spolupráce s dalšími OČTŘ je dostatečná, nesouhlasí. Dalších 38 % odpovídajících uvedlo, že nemají na tuto otázku vyhraněný názor.

Svá hodnocení (viz tabulka číslo 15) dále v otevřené otázce číslo 18 doplnili o vyjádření, že: „ Ano, v případě potřeby spolupracujeme se všemi OČTŘ. Dobře reagují soudy, okresní státní zastupitelství průměrně, krajské státní zastupitelství velmi dobře.“

„Ne, OČTŘ nesdělují informace o naší službě, nemá o ní povědomí. Často bohužel řeší pouze ono vyšetřování trestného činu“. Také zaznělo: „Opět, spolupráce není žádná. Je to ovšem také dáno tím, že nefungujeme jako zmocněnec poškozeného, pouze jako důvěrník,“ nebo „Nemám na věc vyhraněný názor – záleží na tom, v jakém regionu se OČTŘ nacházejí.“

Další respondent v odpovědi uvedl, že žádná spolupráce není s OSPODem (oddělení sociálně právní ochrany dětí příslušného městského úřadu). OSPOD však nepatří mezi orgány činné v trestním řízení (stanovené v § 12 zákona číslo 141/1961 Sb.), avšak z této odpovědi můžeme usuzovat na široké vymezení organizací, s kterými respondenti spolupracují, respektive by chtěli spolupracovat.

Jiný respondent uvedl jako spolupracující OČTR Probační a mediační službu (dále PMS). Ani PMS není orgánem činným v trestním řízení, avšak v rámci své působnosti s nimi úzce spolupracuje (§ 4 zákona číslo 257/2000 Sb.).

I v případě spolupráce s dalšími OČTŘ je z výsledků šetření patrné, že úroveň spolupráce je determinována nejen zákony ale i osobním přístupem zúčastněných stran.

2.2.5. Podmínky pro udělení akreditace a podpora ze strany státu

Otázky číslo 19 a 20 sledovaly názor respondentů na podmínky pro udělení akreditace. Uzavřená otázka číslo 19 nabízela tři možné odpovědi (souhlasím -

nesouhlasím - nemám vyhraněný názor) na tezi, že podmínky pro udělení akreditace jsou dobře stanovené.

Tabulka č. 16 Názor respondentů na podmínky pro udělení akreditace

Podmínky pro udělení akreditace jsou dobře stanovené	Souhlasím	Nesouhlasím	Nemám na otázku vyhraněný názor
Respondenti vyjadřující tento názor	21 %	8 %	71 %

Jak je patrné z dat v tabulce číslo 16, celkem 21 % respondentů s výrokem, že podmínky pro udělení akreditace jsou dobře stanovené, souhlasilo. Opačný názor uvedlo 8 % respondentů a výrazná většina, tedy 71 % nemělo na tuto otázku vyhraněný názor.

V odpovědích na otevřenou otázku číslo 20 svůj názor (viz tabulka č. 16) mohli dále rozvést a zdůvodnit.

Souhlasná vyjádření k podmínkám akreditace tak respondenti doplnili komentáři, že proces jejich akreditace proběhl bez problémů a nemají k němu tedy výhrady. Navíc že zaměstnanci ministerstva, kteří mají akreditace na starosti, byli vůči nim velmi vstřícní a nápomocní.

Své nesouhlasné vyjádření doplnil jeden z respondentů o komentář, že mezi poskytovatele služeb obětem trestných činů jsou zákonem zařazena i střediska Probační a mediační služby, která nemusí disponovat žádným právníkem a přesto poskytují „právní poradenství“ a táže se, zda to je profesionální. Dále uvádí, že v registru jsou uvedeny subjekty, které poskytují např. 1 hodinu poradenství zdarma a další chtějí platit a ptá se, co vyřeší oběť loupeže nebo znásilnění za 1 hodinu, když samotné trestní řízení trvá třeba rok.

Probační a mediační služba má však pomoc obětem (respektive poškozeným) trestných činů stanovenou zákonem číslo 257/2000 Sb., kterým byla zřízena, jako jednu ze svých činností. Probační úředníci, kteří musejí mít ukončený magisterský stupeň vysokoškolské vzdělání ve společenskovědní oblasti, procházejí také intenzivním a dlouhodobým kvalifikačním vzděláním, které je zaměřeno k veškeré jejich činnosti. PMS nad rámec úkolů daných

zákonem v současnosti realizuje projekt „Proč zrovna já?“, zaměřený na potřeby obětí trestných činů. A zařazení jednotlivých subjektů do registru poskytovatelů a rozsah služeb, které obětem TČ bezplatně poskytují, je už věcí samotného akreditačního řízení.

Otázky číslo 21 a 22 sledovaly názor respondentů na podporu ze strany státu podle § 38 ZOTČ. Otázka číslo 21 nabízela tři možné odpovědi (souhlasím – nesouhlasím - nemám vyhraněný názor) na tezi, že podpora ze strany státu je dobře nastavená.

Tabulka č. 17 Názor respondentů na podporu ze strany státu

Podpora ze strany státu je dobře nastavená	Souhlasím	Nesouhlasím	Nemám na otázku vyhraněný názor
Respondenti vyjadřující tento názor	17 %	58 %	25 %

Celkem 17 % respondentů s výrokem, že podpora ze strany státu je dobře nastavená, souhlasilo. Nesouhlasně se projevilo 58 % respondentů a 25 % odpovídajících nemělo na tuto otázku jasný názor.

V odpovědích na otevřenou otázku číslo 22 svůj názor (viz tabulka číslo 17) mohli dále okomentovat a zdůvodnit.

Této možnosti využili prakticky (s jednou výjimkou) jen ti respondenti, kteří s výrokem, že podpora státu je dobře nastavená, nesouhlasili. Jejich kritika směřovala zejména na formu dat zveřejněných v registru poskytovatelů: „Struktura údajů v registru je děsná. Jsou tam informace jako centrální sídlo, IČO atd., které oběť vůbec nezajímají, některé další údaje naprosto chybí.“ Opakovalo se také stručné: „Web je nepřehledný.“ Avšak tato toto vyjádření bylo v jednom případě doplněné i pochvalou umístění registru: „Ale jinak je dobře, že oběti mají vlastní sekci přímo na úvodní stránce ministerstva.“

Kritické poznámky směřovaly také k předávání informací jak občanům tak i mezi poskytovateli a OČTŘ: „Nedostatečná informovanost veřejnosti, nedostatečně nastavená spolupráce mezi OČTŘ a registrovanými

poskytovateli služeb. Chybí informovanost obětí o možnosti poskytnutí pomoci od příslušných subjektů.“

Pochvalný komentář hodnotil přístup zaměstnanců ministerstva spravedlnosti: „Dotační řízení proběhlo bez komplikací, opět je třeba vyzdvihnout ochotu, vstřícnost a součinnost ministerstva.“

Registr „Poskytovatelů pomoci obětem trestných činů“ je rozdělen na 4 kategorie: subjekty poskytující sociální služby, akreditované subjekty, advokáti a střediska PMS. V každé kategorii uvádí u každého subjektu jeho veřejné ID, název, sídlo a IČO. Seznam je možné si uložit ve formě dokumentu PDF nebo XLS. Pod názvy jednotlivých poskytovatelů po rozkliknutí jsou dostupné další údaje: přesná adresa, datum započetí poskytování služeb, druh akreditace, kapacitu služeb a počet odborně způsobilých osob.

Co zde opravdu postrádám, jak také uváděli respondenti, jsou informace, které usnadní oběti trestného činu kontaktování vybraného poskytovatele: telefonní číslo a email na toho, kdo se v dané organizaci pomocí obětem zabývá a také provozní dobu daného poskytovatele.

2.2.6. Připomínky respondentů

Otázka číslo 23, uzavírající celý dotazník, byla otevřená a respondenti v ní mohli vyjádřit své připomínky a podněty.

Respondent zde uvedl svou připomínku k aplikaci § 16 ZOTČ o poskytování osobních údajů oběti: „Při uplatňování „utajení kontaktních údajů“ oběti (adresa atd.) není dořešeno, jak má odsouzený splácet škodu určenou rozsudkem: v rozsudku nejsou tyto údaje tedy uvedeny. Soudy uvažují, že odsouzený by mohl dávat peníze do úschovy soudu, ten je pak bude přeposílat poškozenému. Na toto však není žádná metodika, je věcí soudce, jak toto zajistí.“

Jak však uvádí Gřivna, Šámal, Válková (131:2014) k otázce zápisu osobních údajů oběti v rozhodnutích soudu, kterými je přiznáván nárok na odškodnění a který by byl bez osobních údajů nevymahatelný „je na rozhodnutí oběti – poškozeného, zda-li chce uplatnit nárok na náhradu škody nebo

nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení nebo dá přednost ochraně osobních údajů.“

Další respondent zmínil své zkušenosti ze spolupráce se zdravotnickými zařízeními, která podle jeho mínění „absolutně neznají své povinnosti ze zákona nebo je ignorují a oběť neinformují.“

Zdravotnické zařízení má své povinnosti stanoveny v § 10 ZOTČ. Pokud je neplní, příčiny mohou být různé: vědomé nerespektování zákona (z jakýchkoliv důvodů) nebo nulové povědomí o samotné existenci ZOTČ. Což zmiňují respondenti jakou svou další připomínku: „Malá prezentace zákona, veřejnost o něm neví.“

Respondenti na tomto místě také zopakovali připomínky k prezentaci poskytovatelů na internetových stránkách ministerstva spravedlnosti: „Web by měl přehlednou formou obsahovat i kontakt na subjekty poskytující pomoc obětem“.

Spolupráce respondentů s policisty není dle výsledků tohoto šetření zřejmě ideální, ale existuje naděje na zlepšení, jak uvádí další respondent: „Připomínky mám pouze k práci některých řadových policistů, kteří se k obětem trestných činů nechovají vždy dobře, mohou pak obětem způsobit další problémy, oběť nemá pak už k aparátu důvěru. Což se dá časem jistě napravit. Z toho důvodu jsou dobré i další instituty, které pro oběti vznikly, např. doprovody.“

Respondent zmiňuje institut doprovodu, který je definován v § 21 ZOTČ jako právo na doprovod důvěrníkem. Důvěrníka si oběť trestného činu sama volí jako svou zejména psychickou podporu a pomoc. Důvěrníkem se může stát například přítel oběti či pracovník organizace, na kterou se oběť obrátila, může, ale nemusí, být také zároveň zmocněncem oběti.

2.3. Informační materiály Policie ČR pro oběti trestných činů

Policisté mají dle zákona o obětech trestných činů povinnost informovat oběti trestného činu o jejich právech (dle §3 odst. 4 ZOTČ). Dokumenty, které byly použity v této práci, předal službu konající policista oběti trestného činu podvodu v květnu 2015 na místním oddělení ve středočeském kraji, a to jak v listinné podobě při oznámení trestného činu, tak je oběti zaslal na email, který uvedla.¹³ Dokumenty mi byly osobně předány dotčenou obětí trestného činu. Považuji je za důležité doplnění informací respondentů dotazníkového šetření.

Jedná se o tyto dokumenty: „Poučení poškozeného – oběti trestného činu v trestním řízení“, dále o „Základní informace pro oběť trestného činu podle zákona č.45/2013 Sb.“, o „Potvrzení o převzetí o poučení oběti trestného činu – základní informace“ a „Poučení o poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných“.

Níže jsou jednotlivé dokumenty podrobněji okomentovány. V žádném však nebyla nalezena informace o existenci práva oběti na peněžitou pomoc spolu s postupem, jak a kde o ni požádat. Právo poskytnutí této informace uvádí § 8 písm. g ZOTČ.

2.3.1. „Poučení poškozeného – oběti trestného činu v trestním řízení“

Jedná se o čtyřstránkový dokument. Použitá velikost písma (9) a jednoduché řádkování činí text hůře čitelným.

V úvodu je zmíněn konkrétní delikt: „přečin podvod“, v textu se dále hovoří o trestném činu. Pro oběti to může být matoucí, bylo by vhodné text doplnit o informaci o rozdělení trestných činů dle § 14 trestního zákoníku.

V první části cituje text Poučení jednotlivé paragrafy trestního řádu bez dalšího komentáře či vysvětlení.

V druhé části obsahuje „Poučení oběti trestného činu podle zákona číslo 45/2013 Sb.“ Opět pouze uvádí znění jednotlivých paragrafů. Navíc tato

¹³ Plný text všech dokumentů je v příloze číslo 4

část v podstatě opakuje informace, uvedené v samostatném dokumentu „Základní informace pro oběť trestného činu podle zákona č. 45/2013“.

Na straně 4 tohoto dokumentu je text:

„Vyjádření poškozeného k poučení:
.....

Dle § 160/2 tr. řádu nežádám o opis usnesení o zahájení trestního stíhání.

Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život:
.....

Poučení mi bylo řádně
vysvětleno a beru je na
vědomí

(jméno a příjmení oběti trestného činu)“

Poučení bylo oběti předáno k podpisu při oznámení trestného činu, a to bez dalšího vysvětlení a komentáře. Zbývající místo (cca ½ stránky A4) bylo zřejmě míněno pro prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život, ale vzhledem k tomu, že oběť v daný moment netušila, jak toto prohlášení napsat a co by mělo být jeho obsahem a jaký by měl být jeho smysl, dokument pouze na určeném místě podepsala.

2.3.2. Základní informace pro oběť trestného činu podle zákona č.45/2013 Sb.“

Jedná se o dvoustránkový dokument, který stručně popisuje, kdo je obětí trestného činu a kdo zvláště zranitelnou obětí. Podává také informace o existenci registru poskytovatelů: „je přístupný na internetu (www.justice.cz) nebo Vám bude předán.“ Dané oběti nebylo předání kontaktů ani nabídnuto a nic bližšího o možnosti vyhledání odborné pomoci se nedozvěděla. U bodu 4) uvádí, že „Policejní orgán, u kterého byla věc oznámena, Vám podá informace o stavu řízení nebo Vás neprodleně informuje o postoupení věci na jinou policejní součást,“ chybí zde ale přímý kontakt (telefonní číslo či email) na dané místní oddělení policie. Přímé předávání informací od policistů obětem uvádějí také autoři komentáře k ZOTČ: „policista může poskytnout kontakt na sebe s tím, že

následně na dotaz oběti sdělí, jak bylo s věcí naloženo a komu byla předána“ (Gřivna, Šámal, Válková, 69:2014).

Bod 7) sice zmiňuje možnost uplatnění nároku na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem nebo rozhodnutím, činí tak však velmi formálně a nekonkrétně.

V bodě 8) jsou vyjmenována další práva oběti, co však dělat pro jejich uplatnění se z dokumentu už oběť nedozví.

U jednotlivých bodů nejsou uvedeny odkazy na příslušné paragrafy ZOTČ. Dokument tak sice formálně splňuje povinnosti stanovené Policií ČR v § 8 ZOTČ, jeho informační přínos pro oběť není velký.

2.3.3. Potvrzení o převzetí o poučení oběti trestného činu – základní informace

Jedná se o krátký 7 řádkový text (3 řádky nadpis, 4 řádky text), který se zřejmě vztahuje k dokumentu „Základní informace pro oběť trestného činu podle zákona č. 45/2013 Sb.“ V dokumentu je uvedeno:

„Byla mi předána základní informace pro oběť trestného činu a ústně sděleny informace podle bodu 1) až 4).

Další informace podle bodu 5) až 8) jsem **nežádal** sdělit ústně a **nebyly** mi ústně vysvětleny.

Základní informace mi byla předána a srozumitelně vysvětlena a beru ji na vědomí“

.....
(jméno a příjmení oběti trestného činu)

.....
zákonný zástupce - opatrovník *)¹⁴

Oběti byl dokument předložen k podpisu bez dalšího komentáře nebo ústního vysvětlení. Žádné informace jí ústně sděleny nebyly.

Pro případnou formální úpravu textu navrhuji výraz „nežádal“ uvádět ve tvaru „nežádal/a“. Hvězdička u textu „zákonný zástupce-opatrovník *“

¹⁴ Při citaci je zachováno formátování textu v dokumentu

má zřejmě znamenat, že pokud ho oběť má, dotyčný zástupce či opatrovník dokument spolupodepíše. Je to však pouze domněnka, smysl symbolu „*“ není v textu vysvětlen.

2.3.4. Poučení o poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných

Rozsah tohoto dokumentu je cca 1/2 strany formátu A4, popsané velikostí písma 8,5 za použití jednoduchého řádkování. Jsou v něm uvedeny povinnosti dle trestního řádu (§ 8 písm. b – d) a sankce za porušení těchto povinností, a to bez dalšího vysvětlujícího či doplňujícího komentáře. Dokument je ukončen textem „Poučovaná osoba“.

Grafická úprava textu činí dokument špatně přehledný a obtížně čitelný. Jak uvedla oběť, budí text dojem spíše výhružný než informační. Pod text „poučovaná osoba“ se oběť trestného činu na výzvu policisty podepsala.

2.4. Zhodnocení poznatků z provedených šetření

Zákon o pomoci obětem trestných činů může být velmi účinným nástrojem pro ty, kdož pomoc poskytují i pro ty, kdož pomoc potřebují. Oběti však mohou pomoc využívat, jen když vědí, kde jim pomoci dostane a mohou nárokovat svá práva, jen když je jim známo, že tato práva mají.

Na základě poznatků z provedeného šetření se domnívám, že velmi důležitý je pro oběť trestného činu informovaný a citlivý člověk, který s ní přichází do kontaktu jako první.

Organizace poskytující pomoc obětem trestných činů se věnují všem obětem trestných činů, které se na ně obrátí: dle výsledků provedeného šetření nebyla žádná oběť odmítnuta a rovněž své služby často nabízejí nad rámec stanovený ZOTČ (pomoc a podporu poskytují bezplatně nejen zvláště zranitelným obětem, ale všem obětem trestných činů).

Připomínky poskytovatelů směřovaly k definici zvlášť zranitelné oběti v ZOTČ: dle jejich zkušeností je vymezena příliš úzce a z výsledků šetření vyplynuly návrhy na předefinování. Jedním z návrhů bylo rozšíření zvlášť zranitelných obětí o seniory a další poskytovatelé zmiňovali této souvislosti také těhotné ženy.

Jako slabší místo v systému pomoci obětem trestných činů lze na základě výsledků provedených šetření označit komunikaci a spolupráci mezi akreditovanými poskytovateli a Policií ČR.

3. Závěry a doporučení

Existence Zákona o obětech trestných činů je přínosem jak pro samotné oběti, tak pro poskytovatele služeb. Dotazníkové šetření, které bylo zpracováno v této práci svým rozsahem sice nepokrylo celou šíři zákona, přesto však lze ze zpracovaných dat již nyní dovodit jak návrhy na zlepšení aplikační praxe, tak podněty pro změny v oblasti legislativy.

3. 1. Návrhy pro aplikační praxi

Pro navázání intenzivnější komunikace mezi policií, případně dalšími orgány činnými v trestním řízení, a registrovanými poskytovateli zavést informační kurzy pro OČTR, zaměřené na využití ZOTČ v praxi a zásady práce s oběťmi trestných činů v praxi. Jak vyplývá z výsledků dotazníkového šetření i rozboru dokumentů, které Policie ČR poskytla oběti trestného činu, je práce OČTR s oběťmi často pouze formální. Policisté, a také i státní zástupci a soudci by měli být schopni po absolvování kurzu podat oběti ústní, srozumitelné a relevantní informace obsahu práv, která se na ni konkrétně vztahují a zejména na to, jak má postupovat v procesu jejich uplatnění.

Dokumenty, které policie předává obětem trestných činů, by měly být více individualizované a méně formální. Namísto všeobecného odkazu na web ministerstva spravedlnosti by policisté měli poskytovat konkrétní kontakty na poskytovatele služeb v jednotlivých regionech. Rovněž v nich nejsou uvedena všechna zákonná práva obětí: v dostupném dokumentu chybí informace o právu na peněžitou pomoc, jejím rozsahu a podmínkách podání žádosti. Také informace o obraně proti nesprávnému úřednímu postupu je více než stručná a bylo by vhodné ji doplnit o konkrétní postup při uplatnění nároku na náhradu škody.

Vlastní sociální práci s oběťmi kvalifikovaně zastanou registrovaní poskytovatelé služeb, je však třeba, aby se o jejich existenci a nabízených službách oběti trestných činů dozvěděli. Registr poskytovatelů pomoci obětem

trestných činů dostupný na webu ministerstva by bylo vhodné doplnit o konkrétní kontaktní údaje o jednotlivých organizacích: email a telefonní číslo zaměstnance, věnujícího se obětem. Dále uvést dny a hodiny, kdy je možné je danou organizací navštívit. Tyto údaje jsou již nyní součástí žádosti o akreditační řízení (Gřivna, Šámal, Válková, 2014), pouze nejsou u všech poskytovatelů zveřejněny ve veřejném registru.

3. 2. Návrhy de lege ferenda

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že by bylo vhodné doplnit seniory a případně i těhotné ženy mezi zvláště zranitelné oběti. Je však třeba definovat senioritu, neboť samotné stárnutí a vnímání vlastního věku je záležitost velmi individuální. Při stávajícím vymezení statusu zvláště zranitelné oběti v § 2 odst. 4, písm. d) ZOTČ záleží „na individuálním posouzení každého konkrétního případu“ (Gřivna, Šámal, Válková 2014:33). Neboť jak tito autoři dále uvádějí, nemusí být každá oběť, kterou lze takto charakterizovat, zároveň i obětí zvláště zranitelnou.

V ZOTČ a rovněž v trestním řádu není prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život vymezeno co do formy ani co do obsahu. Z důvodu jeho individualizace dle situace každé jednotlivé oběti je to pochopitelné, avšak podle některých výkladů je „žádoucí, aby Ministerstvo spravedlnosti nad rámec povinností stanovených zákonem publikovalo vzorový formulář, který by obětem mohl při vyhotovení prohlášení pomoci“ (Jelínek 106: 2013). Vzor formuláře, respektive osnovu, která může pisatele vést při vlastním popisu dopadu trestného činu do jeho života uvádějí Gřivna, Šámal a Válková (2014). Návrh formuláře zpracovaného v rámci diplomové práce na základě této osnovy je uveden v příloze číslo 4.5.

Je prakticky nemožné zajistit to, aby k žádnému trestnému činu nedošlo, co však již možné je, je volba způsobu, jakým společnost k obětem trestných činů přistupuje a jak se jim snaží v jejich nezáviděníhodné situaci pomoci. Zákon o obětech trestných činů je legislativní záštitou obětí trestných činů a i

přes připomínky, které k němu byly v této práci na základě provedených šetření vneseny, lze jeho uplatnění v praxi hodnotit kladně. Zákonem o obětech trestných činů byl rovněž český právní řád synchronizován s právem EU.

Tato diplomová práce může být jedním z podkladů následného šetření o aplikaci ZOTČ v praxi. Jako přínosné by se mohlo jevit vést další šetření kvalitativním přístupem, který by mohl hlouběji objasnit rozdíly mezi zkušenostmi jednotlivých poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.

Literatura:

- Čírtková, L., Vitoušová P. a kol. *Pomoc obětem a svědkům trestných činů*. Praha: Grada, 2007.
- Čírtková, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014.
- Čírtková, L. *Forenzní psychologie*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013.
- Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002.
- Gřivna, T., Šámal, P., Válková, H. a kol. *Zákon o obětech trestných činů - Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2014.
- Hendl, J. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál, 2004.
- Hendrych D. a kol. *Právníký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009.
- Jelínek, J. a kol. *Zákon o obětech trestných činů : komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2013.
- Kaiser, G. *Kriminologie*. Praha: C. H. Beck, 1993.
- Kuchta, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2013.
- Matoušková, A., Matoušek, O. *Sociální práce s oběťmi trestných činů* in Matoušek O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013.
- Sotolář, A. *Řízení v trestních věcech mladistvých* in Šámal P., Musil, J. Kuchta a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2013
- Tomeš, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. 2010.
- Válková, H., Kuchta J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2012.
- Zehr, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003.

Seznam dalších použitých pramenů

České právní předpisy a související dokumenty

Zákon číslo 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti
a o změně a doplnění některých zákonů

Zákon číslo 265/2001 Sb. kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb. o trestním
řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších
předpisů

Zákon číslo 137/2001 Sb. o zvláštní ochraně svědka a dalších osob některé
další zákony

Zákon číslo 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Zákon číslo 273/2008 Sb. o policii České republiky

Zákon číslo 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon číslo 137/2001 Sb. o zvláštní ochraně svědka a dalších osob

Zákon číslo 108/2006 Sb. o sociálních službách

Zákon číslo 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě

Odborné články

Herich, L. *K některým ustanovením zákona o obětech trestných činů. Systém ASPI - stav k 13.3.2015.*

Válková, H., Gřivna, T. *Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi.* In *Trestně právní revue.* Praha: C. H. Beck, 2013. číslo 4, str. 83.

Internetové zdroje:

Cepl, V. *Prameny práva - Nepraktičtější jsou dobré teorie*. In CEP, Sborník číslo 1 „Ekonomika, právo a politika“. 1999. Dostupné na <http://cepin.cz/cze/kniha.php?ID=31>

Pospíšil, J. *Důvodová zpráva k Vládnímu návrhu zákona (č. 193/2012 Sb.), kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony*. Praha: Úřad vlády ČR, 2011. Dostupné na <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=RACK8GJ94CRF>

Holas, J., Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality*. Praha: IKSP, 2013. Dostupné na [www. http://lpxp.sweb.cz/412.pdf](http://lpxp.sweb.cz/412.pdf)

Karabec, Z. *Koncept restorativní justice*. In Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2003. Dostupné na [www.http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf](http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf)

Martínková M. *Informace o viktimologickém výzkumu realizovaném IKSP*. 2015. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/tiskova-zprava-ze-zasedani-republikoveho-vyboru-pro-prevenci-kriminality-359872.aspx>

Martínková, M. *Údaje o v České republice policií evidovaných obětech kriminality v roce 2013*. In Marešová Alena a kol: *Analýza trendů kriminality v roce 2013*. Praha: IKSP. 2014. Dostupné na <http://www.ok.cz/iksp/docs/417.pdf>

Martínková, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012*. Praha: IKSP, 2012. Dostupné na [www. http://www.ok.cz/iksp/docs/411.pdf](http://www.ok.cz/iksp/docs/411.pdf)

Marešová, A., Martínková, M. *O významu poznávání oběti trestné činnosti*. IKSP. Praha. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/soubor/maresova-obeti-pdf.aspx>

Sotolář, A., Válková, H. *Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí*. Právní rozhledy č. 12/1999 in Veřejná databáze soudních rozhodnutí NS ČR a ÚS ČR. Dostupné na <http://justice.kamadu.eu/document/czky1lef>

Štefánik, O. *Oběť trestného činu a restorativní justice*. In Dny práva 2013. Část III. - Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení. Eds.: Kuchta, J., Hrušáková, M. Valdhans, J. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Dostupné na <http://www.dnyprava.cz/dokumenty/26786>

Tetourová, E. *Pomoc státu obětem trestných činů ve vybraných státech. Informační studie č. 5.028*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2011. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=74791>

Finský zákon o obětech trestných činů. Dostupné na <http://finlex.fi/en/laki/kaannokset/1973/en19730935.pdf> -

Německý zákon o kompenzaci obětí násilných trestných činů (Das Opferentschädigungsgesetz). Dostupné na <http://bmas.de/EN-Our-Topics/Social-Security/outline-german-legislation-compensation-victims-violent-crimes.html>

Zákon číslo 255/1998 Zb. o odškodňování osob poškozených násilnými trestnými činy. Dostupné na <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Zakony/Zbierka-zakonov.aspx>

Mezinárodní dokumenty

Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů (CETS číslo 116/1983). Rada Evropy. 1983. Dostupné na <http://eur-lex-europa.eu>.

Doporučení číslo R (85) 11 Výboru ministrů o postavení obětí v rámci trestního práva a řízení. Rada Evropy. 1985. Dostupné na <http://eur-lex-europa.eu>.

Doporučení číslo R (87) 21 o pomoci obětem a prevenci viktimizace. Rada Evropy. 1987. Dostupné na <http://eur-lex-europa.eu>.

Závěry ze zasedání Evropské Rady v Tampere. Evropská rada. 1999. Dostupné na http://europa.eu.int/council/off/conclu/oct99/oct99_en.htm

Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV o postavení obětí v trestním řízení. Rada Evropské unie. 2001. Dostupné na <http://eur-lex-europa.eu>.

Směrnice Rady Evropské Unie 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů. Rada Evropské unie. 2004. Dostupné na <http://eur-lex-europa.eu>.

Doporučení Výboru ministrů členským státům Rec (2006) 8 ohledně pomoci obětem trestných činů. Rada Evropy. 2006. Dostupné na <http://www.bkb.cz/pro-odborniky/doporuzeni-a-rozhodnuti/>

Zpráva Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování směrnice Rady 2004/80/ES o odškodňování obětí trestných činů. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV. Evropský parlament a Rada. 2011. Dostupné na: <http://eur-lex-europa.eu>

Stanovisko Rady Evropské unie o plánu posílení práv a ochrany obětí, zejména v trestním řízení. Rada Evropské unie. 2011. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu>

Stockholmský program. Úřední věstník C 115 ze dne 4. 5. 2010. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

Seznam grafů

Graf č. 1 Následky trestné činnosti u policíí evidovaných obětí kriminality v období let 1996 až 2013

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Na kom spočívá odpovědnost za to, aby občan nebyl na ulici přepaden či okraden

Tabulka č. 2: Index odpovědnosti individua versus stát u vybraných bezpečnostních situací

Tabulka č. 3 Následky trestné činnosti u policíí evidovaných obětí kriminality v období let 1996 až 2013

Tabulka č. 4 Viktimologický výzkum 2013

Tabulka č. 5 Neoznámení trestného činu na policii

Tabulka č. 6 Porovnání počtu obětí

Tabulka č. 7 Částka náhrady škody a průměrná mzda

Tabulka č. 8 Poskytovatelé služeb

Tabulka č. 9 Výběrový soubor respondentů

Tabulka č. 10 Počet obětí, které se na poskytovatele obrátily

Tabulka č. 11 Počet zaměstnanců v organizacích, kteří se věnují obětem trestných činů a Počet klientů na připadajících na jednoho zaměstnance

Tabulka č. 12 Počet poskytovatelů a délka poskytování jedné služby

Tabulka č. 13 Názor respondentů na vymezení statusu zvláště zranitelné oběti

Tabulka č. 14 Názor respondentů na úroveň spolupráce s Policií ČR

Tabulka č. 15 Názor respondentů na úroveň spolupráce s dalšími OČTŘ

Tabulka č. 16 Názor respondentů na podmínky pro udělení akreditace

Tabulka č. 17 Názor respondentů na podporu ze strany státu

Seznam zkratk

ZOTČ – zákon o ochraně obětí trestných činů

OČTŘ – orgán činný v trestním řízení

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

PČR – Policie České republiky

PMS – Probační a mediační služba

IČO – identifikační číslo organizace

Sb. – Sběrka zákonů

Odst. – odstavec

Seznam příloh

4.1. Dotazník

4.2. Seznam organizací poskytovatelů služeb zapsaných dle § 39 odst 1 ZOTČ

4.3. Seznam organizací poskytovatelů služeb zapsaných dle § 39 odst 2 ZOTČ

4.4. Informační materiály pro obět trestného činu z místního oddělení policie

4.5. Návrh formuláře Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život

4. Přílohy

4.1. Dotazník: Poznatky s uplatňováním zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů v praxi poskytovatelů pomoci

Tento dotazník bude sloužit pro zpracování mé diplomové práce „**Prvé poznatky s uplatňováním zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů v praxi poskytovatelů pomoci**“, kterou píšete na katedře sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Vaše odpovědi budou pro účely práce anonymizovány.

Vaše pomoc je pro mě velmi významná a děkuji Vám za ni.

Ivana Kořínková

tel. 776 131 565, email: ivana.korinkova@centrum.cz

1. Název Vaší organizace
.....
2. Sídlo organizace
.....
3. Počet Vašich zaměstnanců, kteří pracují s oběťmi TČ
.....
4. Počet obětí TČ, které se na Vás od 1. 8. 2013 obrátily
.....
5. Počet zvláště zranitelných obětí TČ, které se na Vás od 1.8.2013 obrátily
.....
6. Počet obětí TČ, kterým byla od 1.8.2013 poskytnuta služba
.....
7. Počet zvláště zranitelných obětí TČ, kterým byla od 1.8.2013 poskytnuta služba
8. V případě neposkytnutí služby (§ 44 odst.3) bylo důvodem odmítnutí:
 - a) naplnění vašich kapacit
 - b) o služby žádala osoba, jejíž zájmy byly v rozporu se zájmy oběti
 - c) zájmy oběti by byly v rozporu s vašimi zájmy jako akreditovaného subjektu
 - d) oběť neposkytovala odpovídající součinnosti
 - e) došlo k narušení důvěry mezi obětí a vámi jako akreditovaným subjektem

9. Druh sociálních služeb (uveďte, prosím, všechny služby, které poskytujete)

- a) odborné sociální poradenství
- b) telefonická krizová pomoc
- c) azylový dům
- d) sociálně aktivizační služba
- e) intervenční centrum
- f) právní informace
- g) právní pomoc
- h) jiný druh (uveďte, prosím, jaký).....

10. Můžete, prosím, uvést průměrnou délku poskytování služeb pro jednotlivou oběť:

- a. odborné sociální poradenství hodin/ počet konzultací
- b. telefonická krizová pomochodin
- c) azylový důmdélka pobytu ve dnech
- d) sociálně aktivizační služba hodin/ počet konzultací
- e) intervenční centrum
- f) poskytnutí právní informacehodin
- g) poskytnutí právní pomocihodin
- h) jiný druh služby

11. Uveďte, prosím, komu poskytujete bezplatnou odbornou pomoc

- a) obětem vymezeným v § 5 odst. 1 ZOTČ
- b) obětem vymezeným v § 5 odst. 2 ZOTČ

12. Pokud poskytujete bezplatnou pomoc jiným obětem než zvlášť zranitelným, můžete, prosím, uvést typ pomoci a případně i důvod pro její poskytnutí

.....
.....

13. Považujete vymezení statusu zvlášť zranitelné oběti (§ 2 odst 4) za dostatečné

- ano
- ne
- nemám na tuto věc vyhraněný názor

14. Můžete, prosím, uvést důvod Vaší odpovědi v otázce č. 12)

.....

.....

.....

15. Je podle Vás intenzita a úroveň spolupráce Policie ČR s vámi (dle §3, odst.5) dostatečná

- ano
- ne
- nemám na tuto věc vyhraněný názor

16. Můžete, prosím, uvést důvod Vaší odpovědi v otázce č. 15)

.....

.....

.....

17. Je podle Vás intenzita a úroveň spolupráce dalších OČTR s vámi (dle § 3 odst.5) dostatečná

- ano
- ne
- nemám na tuto věc vyhraněný názor

18. Můžete, prosím, uvést důvod Vaší odpovědi v otázce č. 17)

.....

.....

.....

19. Podle Vašeho názoru jsou podmínky pro udělení akreditace (§40) dobře stanovené?

ano

ne

nemám na tuto věc vyhraněný názor

20. Můžete, prosím, Váš názor z otázky č. 19 zdůvodnit

.....

.....

.....

21. Podle Vašeho názoru je podpora ze strany státu (§ 38) dobře nastavená?

ano

ne

nemám na tuto věc vyhraněný názor

22. Můžete, prosím, Váš názor z otázky č. 21 zdůvodnit

.....

.....

.....

23. Pokud máte z Vaší praxe poskytovatele pomoci další připomínky k realizaci zákona, můžete je zde, prosím, uvést?

.....

.....

.....

Děkuji Vám za trpělivost a čas věnovaný odpovědím

4.2. Seznam organizací poskytovatelů služeb zapsaných dle § 39 odst 1 ZOTČ

Veřejné ID	Název	Sídlo
AKR000001	In IUSTITIA, o.p.s.	Rybná 716/24, Staré Město, Praha, 11000
AKR000002	Persefona o. s.	Jiráskova 216/8, Veveří, Brno , 60200
AKR000003	Respondeo, o. s.	Náměstí Přemyslovců 14/11, Nymburk, 28802
AKR000004	proFem - Konzultační středisko pro ženské projekty, o.p.s.	Plzeňská 846/66, Smíchov, Praha, 15000
AKR000005	Prosapia, o. s., sdružení pro rodinu	Fúgnerova 355/16, Děčín I-Děčín, 40502
AKR000006	ACORUS, o.s.	Podvinný mlýn 669, Libeň, Praha, 19000
AKR000007	Cesta integrace, o.p.s.	Masarykovo náměstí 6/17, Říčany, 25101
AKR000008	Diecézní charita Brno	U Lázní 1734/2A, Boskovice, 68001
AKR000009	ADRA, o.p.s.	Třída Edvarda Beneše 575/90, Třebeš, Hradec Králové, 50012
AKR000010	SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s.	Palackého 13/49, Přívoz, Ostrava , 70299
AKR000011	Člověk v tísní, o.p.s.	Mikulášské náměstí 552/17, Východní Předměstí, Plzeň, 32600
AKR000012	DROM, romské středisko	Bratislavská 221/41, Zábrdovice, Brno , 60200
AKR000013	Diecézní Charita Plzeň	Koželužská 19, Cheb, 35002
AKR000014	La Strada Česká republika, o.p.s.	Bořivojova 105/1007, Žižkov, Praha, 13000
AKR000015	Vzájemné soužití o.p.s.	Bieblova 404/8, Moravská Ostrava, Ostrava, 70200
AKR000016	Pro Dialog, o. s.	Kateřinská 10/492, Uhřetěves, Praha, 12800
AKR000017	Občanská poradna Brno	Anenská 10/10, Staré Brno, Brno, 60200
AKR000018	Občanské poradenské středisko, o.p.s.	Veverkova 1343, Hradec Králové, 50002
AKR000019	THEIA - krizové centrum o. p. s.	Mánesova 11/3b, České Budějovice, 37001

4.3. Seznam organizací poskytovatelů služeb zapsaných dle § 39 odst. 2 ZOTČ

Veřejné ID	Název	Sídlo
SZZ000001	Bílý kruh bezpečí, o.s.	U Trojice 1042/2, Smíchov, Praha, 15000
SZZ000002	Cesta integrace, o.s.	Masarykovo náměstí 6/17, Říčany, 25101
SZZ000003	ACORUS, o.s.	Dělnická 213/12, Holešovice, Praha, 17000
SZZ000004	občanské sdružení SPIRÁLA	K Chatám 22, Skorotice, Ústí nad Labem, 40340
SZZ000005	SKP - CENTRUM, o.p.s.	Jungmannova 2550, Zelené Předměstí, Pardubice, 53002
SZZ000006	Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s.	Štěpánkova 108, Chrudim, 53701
SZZ000007	SPONDEA, o.p.s.	Sýpka 1351/25, Černá Pole, Brno, 61300
SZZ000008	Pomoc v nouzi, o.p.s.	Fibichova 852, Sokolov, 35601
SZZ000009	STROP, o. s.	Dlouhá 2699, Zlín, 76001
SZZ000010	proFem, o.p.s. konzultační středisko pro ženské projekty	Plzeňská 846/66, Praha, 15000
SZZ000011	Slezská diakonie	Na Nivách 259/7, Český Těšín, 73701
SZZ000012	Respondeo, o.s.	Nám. Přemyslovců 14/11, Nymburk, 28802
SZZ000013	Diecézní charita České Budějovice	Kanovnická 405/16, České Budějovice 1, 37001
SZZ000014	Charita Opava, středisko Občanské poradny Opava	Přemyslovců 26/46a, Jaktař, Opava, 74707
SZZ000015	Prosapia, o.s. , sdružení pro rodinu	Fügnerova 355/16, Děčín I-Děčín, Děčín, 40502
SZZ000016	Diecézní charita Brno	třída Kpt. Jaroše 1928/9, Černé Pole, Brno, 60200
SZZ000017	Poradna pro mezilidské vztahy, o.s.	Prokopa Diviše 1605/5, Ústí nad Labem, 40001
SZZ000018	THEIA-krizové centrum o.p.s.	Mánesova 11/3b, České Budějovice 7, 37001
SZZ000019	Diecézní charita ostravsko - opavská	Kratochvílova 931/3, Moravská Ostrava, Ostrava, 70200

Veřejné ID	Název	Sídlo
SZZ000020	Občanské poradenské středisko, o.p.s.	Veverkova 1343/1, Pražské Předměstí, Hradec Králové, 50002
SZZ000021	Sociální služby, příspěvková organizace	Pochlovická 57, Dolní Pochlovice, Kynšperk nad Ohří, 35751
SZZ000022	In IUSTITIA, o. p. s.	Rybná 716/24, Staré Město, Praha, 11000
SZZ000023	Centrum sociálních služeb Praha	Chelčického 842/39, Praha, 13000
SZZ000024	Krizové centrum Ostrava, o. s.	Nádražní 365/196, Přívoz, Ostrava, 70200
SZZ000025	Diecézní charita Plzeň	Sady 5. května 348/8, Plzeň, 30100
SZZ000026	Psychocentrum – manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina	Pod Příkopem 93484, Jihlava, 58601
SZZ000027	Oblastní charita Hradec Králové	Komenského 266/3, Hradec Králové, 50003
SZZ000028	Centrum poradenství pro rodinné a partnerské vztahy	U Náhonu 5208, Zlín, 76001
SZZ000029	Jekhetani Luma - Společný svět, o. s.	Erbenova 790, Mladá Boleslav, 29301
SZZ000030	Oblastní charita Pelhřimov	Solní 1814, Pelhřimov, 39301
SZZ000031	Dětské krizové centrum	V Zápolí 1250/21, Praha, 14100

4.4. Informační materiály pro oběť trestného činu z místního oddělení policie ¹⁵

Poučení poškozeného - oběti trestného činu v trestním řízení

V trestní věci proti neznámý pachatel

pro přečin podvod

podle § 209/1 trestního zákoníku

Poučení poškozeného podle zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů

Podle § 43 odst. 1 tr. řádu ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, činit si výpisky a poznámky a na svoje náklady pořizovat kopie spisů a jejich částí (§ 65 odst. 1 tr. řádu), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.

Podle § 43 odst. 2 tr. řádu se za poškozeného nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

Podle § 43 odst. 3 tr. řádu jste jako poškozený oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2); je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě (§ 175a odst. 2). Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení jste povinen doložit. Podle § 44 odst. 3 tr. řádu návrh nelze podat, bylo-li o nároku již rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení.

Podle § 43 odst. 4 tr. řádu jste-li obětí trestného činu podle zákona o obětech (§ 22 zákona o obětech trestných činů), máte právo v kterémkoliv stádiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na Vaš dosavadní život. Prohlášení lze učinit i písemně.

Podle § 43 odst. 5 tr. řádu se můžete výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení vzdát procesních práv, které Vám tento zákon jako poškozenému přiznává.

Podle § 44 odst. 1 tr. řádu oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný.

Podle § 44 odst. 2 tr. řádu je-li počet poškozených mimořádně vysoký a jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí. Jestliže by celkový počet zvolených zmocněnců vzrostl na více než šest a poškození se mezi sebou o výběru nedohodnou, provede výběr s přihlédnutím k zájmům poškozených soud. Společný zmocněnec vykonává práva poškozených, které zastupuje, včetně uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení.

Podle § 45 odst. 1 tr. řádu je-li poškozená osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo je-li její způsobilost k právním úkonům omezena, vykonává práva poškozeného její zákonný zástupce. Jde-li o uplatnění nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 43 odst. 3 tr. řádu), přecházejí práva, která tento zákon přiznává poškozenému, i na jeho právního nástupce.

Podle § 45 odst. 2 tr. řádu v případech, kdy nemůže zákonný zástupce poškozeného vykonávat svá práva uvedená v odstavci 1 a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví k výkonu práv opatrovníka.

¹⁵ Je zachováno formátování textu dle originálních dokumentů PČR

Podle § 45a tr. řádu se poškozenému veškeré písemnosti doručují na adresu, kterou uvede. Má-li zmocněnce, doručuje se pouze jemu, to neplatí, pokud se poškozenému zasílá výzva, aby osobně něco vykonal.

Podle § 46 trestního řádu, je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu, může dojít k sjednání dohody o vině a trestu a v takovémto případě může poškozený uplatnit nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení nejpozději při prvním jednání o takové dohodě.

Podle § 47 odst. 1, 2 tr. řádu má poškozený právo navrhnout státnímu zástupci nebo soudu, aby uspokojení jeho nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, bylo až do pravděpodobné výše škody nebo nemajetkové újmy nebo až do pravděpodobného rozsahu bezdůvodného obohacení, zajištěno na majetku obviněného, má-li důvodnou obavu, že uspokojení tohoto nároku bude mařeno nebo ztěžováno.

Podle § 47 odst. 3 tr. řádu, pokud je poškozenému známo, že obviněný je vlastníkem nemovitosti nebo má některou movitou věc umístěnou mimo jeho trvalého nebo jiného pobytu, uvede podle možnosti již v návrhu na zajištění svého nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, kde taková věc je.

Podle § 50 odstavce 1 tr. řádu se může poškozený dát zastupovat zmocněncem, kterým může být i právnická osoba. Zmocněnec poškozeného může být současně důvěrníkem podle zákona o obětech trestných činů.

Podle § 50 odst. 2 tr. řádu je-li zmocněnec poškozeného fyzická osoba, nesmí jím být osoba, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena; při hlavním líčení a veřejném zasedání nemůže být zmocněncem ten, kdo je k němu předvolán jako svědek, znalec nebo tlumočník.

Podle § 51 odst. 1 tr. řádu je zmocněnec poškozeného oprávněn činit za poškozeného návrhy a podávat za něj žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může zúčastnit poškozený.

Podle § 51 odst. 2 tr. řádu je zmocněnec poškozeného oprávněn být již od zahájení trestního stíhání při vyšetřovacích úkonech, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv osob, které zastupuje, a jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže by přítomností zmocněnce mohl být zmařen účel trestního řízení nebo nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Může obviněnému i jiným vyslychaným osobám klást otázky, avšak teprve tehdy, až policejní orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu může vznášet kdykoliv v jeho průběhu.

Podle § 51a odst. 1 tr. řádu osvědčí-li poškozený, který je

a) zvláště zranitelnou obětí podle zákona o obětech,

b) kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví,

c) který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt,

že nemá dostatek prostředků na uhrazení nákladů vzniklých přibráním zmocněnce, rozhodne na jeho návrh předseda senátu soudu, který koná řízení v prvním stupni, a v přípravném řízení soudce, že má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu.

Podle § 51a odst. 2 tr. řádu má poškozený mladší 18 let vždy nárok na bezplatné zastupování zmocněncem, nejde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy (§196 tr. zákoníku).

Podle § 51a odst. 3 tr. řádu návrh na rozhodnutí podle odst. 1 podává poškozený v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce a v řízení před soudem příslušnému soudu, který věc projednává.

Podle § 51a odst. 4 tr. řádu pokud si poškozený sám zmocněnce nezvolí, za podmínek uvedených v odst. 1a 2, je mu předsedou senátu nebo soudcem ustanoven advokát.

Poškozený, který má nárok na ustanovení zmocněnce, může podle § 151a odst. 1 tr. řádu žádat, aby předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce rozhodl o tom, že stát ponese náklady na znalecký posudek, který poškozený vyžádá. Žádosti nelze vyhovět, jestliže takový důkaz není pro objasnění věci zřejmě potřebný nebo stejný úkon k prokázání téže skutečnosti již vyžádal orgán činný v trestním řízení.

Podle § 55 odst. 1 písm. c) tr. řádu jsou na žádost poškozeného, oběti (§ 16 zákona o obětech trestných činů) a dalších osob vyjmenovaných zákonem vedeny údaje o bydlišti a doručovací adrese, o místě výkonu zaměstnání či povolání nebo podnikání a o osobních, rodinných a majetkových poměrech tak, aby se s nimi mohli seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení, policisté a Probační a mediální služba, není-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení nebo pro řádné uplatnění práva na obhajobu osoby, proti níž se trestní řízení vede.

Podle § 65 tr. řádu má poškozený právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování, údajů osob podle § 55 odst. 1 písmene c) a osobních údajů svědka podle § 55 odst. 2 tr. řádu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. V přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisů a spolu s tím ostatní práva uvedená v § 65 odstavci 1 tr. řádu ze závažných důvodů odepřít. Závažnost důvodů, ze kterých tato práva odepřel policejní orgán, je na žádost osoby, jíž se odepření týká, státní zástupce povinen urychleně přezkoumat.

Podle § 154 odst. 1 tr. řádu byl-li poškozenému alespoň částečně přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, je odsouzený, jemuž byla povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení uložena, povinen nahradit poškozenému též náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce.

Podle § 154 odst. 2 tr. řádu v případě, že poškozenému nebyl přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení ani zčásti, uloží soud na návrh poškozeného odsouzenému uhradit náklady související s účastí poškozeného v trestním řízení.

Podle § 157a odst. 1 tr. řádu má poškozený právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Tato žádost není vázána lhůtou. O výsledku přezkoumání musí být žadatel vyrozuměn.

Podle § 160 odst. 2 tr. řádu může poškozený, jehož pobyt nebo sídlo jsou známé, požádat o opis usnesení o zahájení trestního stíhání.

Podle § 166 odst. 1 tr. řádu podá-li poškozený návrh podle § 43 odst. 3 tr. řádu, je mu umožněno po skončení vyšetřování prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

Poučení oběti trestného činu podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (ZOTČ)

Podle § 3 odst. 1 ZOTČ každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak.

Podle § 3 odst. 4 ZOTČ jsou Policie ČR, orgány činné v trestním řízení a subjekty zapsané v registru poskytovatelů povinny srozumitelným způsobem informovat oběť o jejích právech a umožnit jí jejich plné uplatnění. Na žádost oběti jsou tak povinny učinit i opakovaně.

Podle § 7 ZOTČ má oběť právo na přístup k informacím v zákonem stanoveném rozsahu ve věci, v níž se stala obětí trestného činu.

Podle § 11 odst. 1 ZOTČ na žádost oběti jí poskytne příslušný orgán činný v trestním řízení pravomocné rozhodnutí, kterým se řízení končí, nebo informace o stavu trestního řízení, pokud tato informace nemůže ohrozit účel trestního stíhání.

Podle § 11 odst. 3 ZOTČ může oběť podat žádost o poskytnutí informací souvisejících s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě. Tato žádost se podává v přípravném řízení policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a v řízení před soudem soudy.

Podle § 17 odst. 1 ZOTČ má oběť právo požádat v kterémkoliv stadiu trestního řízení, popřípadě i před jeho zahájením, aby byla při úkonech, kterých se účastní, učiněna potřebná opatření k zabránění kontaktu oběti s osobou, kterou označila za pachatele, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, nebo proti níž se vede trestní řízení.

Podle § 17 odst. 2 ZOTČ žádosti podle odst. 1 jsou příslušné orgány povinny vyhovět, pokud se jedná o zvlášť zranitelnou oběť a nevyklučuje to povaha prováděného úkonu.

Podle § 18 odst. 1 ZOTČ musí být otázky směřující do intimní oblasti kladeny pouze tehdy, je-li to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení.

Podle § 18 odst. 2 ZOTČ má oběť právo kdykoliv podat námitku proti zaměření otázky. O důvodnosti námitky, která se poznamená do protokolu, rozhoduje vyslyšající orgán.

Podle § 19 ZOTČ může oběť žádat, aby byla v přípravném řízení vyslechnuta osobou stejného nebo opačného pohlaví. Žádosti zvlášť zranitelné oběti je nutné vyhovět, nebrání-li tomu důležité důvody. Důvody k zamítnutí žádosti se poznamenají do protokolu.

Podle § 19 odst. 2 ZOTČ může zvláště zranitelná oběť žádat o tlumočení osobou stejného nebo opačného pohlaví. Tomuto je nutno vyhovět, ledaže nelze provedení úkonu odložit nebo tlumočnicka požadovaného pohlaví zajistit.

Podle § 20 ZOTČ je podání vysvětlení a výslech zvláště zranitelných obětí prováděn citlivě, vyškolenou osobou, tak, aby nemusel být později opakován; je-li to technicky možné, za využití audiovizuální techniky nebo speciálních výslechových místností.

Podle § 21 odst. 1 ZOTČ má oběť právo na doprovod důvěrníkem.

Podle § 21 odst. 2 ZOTČ důvěrníkem může být fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou si oběť zvolí. Důvěrník poskytuje oběti potřebnou, zejména psychickou pomoc. Důvěrník může být zároveň zmocněncem oběti. Důvěrníkem nemůže být osoba, která má v trestním řízení postavení obviněného, obhájce, svědka, znalce nebo tlumočnicka.

Podle § 21 odst. 3 ZOTČ důvěrník nemůže zasahovat do průběhu úkonu.

Podle § 21 odst. 4 ZOTČ lze důvěrníka vyloučit z účasti na úkonu, pokud jeho účast narušuje průběh úkonu nebo ohrožuje dosažení účelu úkonu. Je nutné umožnit oběti zvolení jiného důvěrníka, ledaže uvedený úkon nelze odložit nebo by jeho odložení bylo spjato s nepřiměřenými obtížemi nebo náklady.

Vyjádření poškozeného k poučení:

.....
Dle § 160/2 tr. řádu nežádám o opis usnesení o zahájení trestního stíhání.

Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život:
.....

**Poučení mi bylo řádně
vysvětleno a beru je na
vědomí**

(jméno a příjmení oběti trestného činu)

Poučení o poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných

Podle § 8b odst. 1 trestního řádu osobám, kterým byly orgánem činným v trestním řízení poskytnuty informace umožňující zjištění totožnosti osoby, proti které se vede trestní řízení, poškozeného, zúčastněné osoby a svědka, pro účely trestního řízení nebo k výkonu práv nebo plnění povinností stanovených zvláštním právním předpisem, je nesmí nikomu dále poskytnout, pokud jejich poskytnutí není nutné k uvedeným účelům.

Podle § 8b odst. 2 trestního řádu nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán trestný čin vraždy (§ 140 trestního zákoníku), zabití (§ 141 trestního zákoníku), některý z trestných činů, kterým byla způsobena těžká újma na zdraví, trestný čin ohrožení pohlavní nemocí (§ 155 trestního zákoníku), některý z trestných činů proti těhotenství ženy (§ 159 až 162 trestního zákoníku), trestný čin obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), některý z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (§ 185 až 193 trestního zákoníku), trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 trestního zákoníku), týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), únosu dítěte a osoby stížené duševní poruchou (§ 200 trestního zákoníku) nebo nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku).

Podle § 8c trestního řádu nikdo nesmí bez souhlasu osoby, které se takové informace týkají, zveřejnit informace o nařízení či provedení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88 trestního řádu nebo informace z něj získané, údaje o telekomunikačním provozu zjištěné na základě příkazu podle § 88a trestního řádu, nebo informace získané sledováním osob a věcí podle § 158d odst. 2 a 3 trestního řádu, umožňující-li zjištění totožnosti této osoby a nebyly-li použity jako důkaz v řízení před soudem.

Podle § 8d odst. 1 trestního řádu informace, na které se vztahuje zákaz zveřejnění podle § 8a až 8c trestního řádu, lze v nezbytném rozsahu zveřejnit pro účely pátrání po osobách, pro dosažení účelu trestního řízení, nebo umožňuje-li to tento zákon. Uvedené informace lze také zveřejnit, odůvodňuje-li to veřejný zájem, pokud převažuje nad právem na ochranu soukromí dotčené osoby; přitom je třeba zvlášť dbát na ochranu zájmů osoby mladší 18 let.

Podle § 8d odst. 2 trestního řádu informace, na které se vztahuje zákaz zveřejnění podle § 8a až § 8c, lze zveřejnit, pokud osoba, jíž se zákaz zveřejnění týká, udělila ke zveřejnění informace výslovný souhlas. Zemřela-li nebo byla-li tato osoba prohlášena za mrtvou, souhlas se zveřejněním informací je oprávněně udělit její manžel, partner nebo její děti, a není-li jich, její rodiče; v případě osoby mladší 18 let nebo osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo s omezenou způsobilostí k právním úkonům její zákonný zástupce. Souhlas se zveřejněním informací nemůže udělit osoba, která je pachatelem trestného činu spáchaného vůči osobě, jež zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou.

Podle § 8d odst. 3 trestního řádu informace, na které se vztahuje zákaz zveřejnění podle § 8a až 8c trestního řádu lze také zveřejnit, pokud osoba, jíž se zákaz zveřejnění týká, zemřela, nebo byla prohlášena za mrtvou a není-li žádná osoba oprávněně udělit souhlas se zveřejněním podle odst. 2.

Porušení této povinnosti může být postíženo v případě fyzické osoby podle § 44a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, pokutou až do výše 1 000 000,-Kč, v případě spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5 000 000,-Kč, právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě může být za tento správní delikt, podle § 45a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, uložena pokuta až do výše 1 000 000,-Kč, v případě spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem lze uložit pokutu do 5 000 000,-Kč, případně posouzeno i jako trestný čin Neoprávněné nakládání s osobními údaji podle § 180 trestního zákoníku.

Poučovaná osoba

Základní informace pro oběť trestného činu PODLE ZÁKONA Č. 45/2013 SB., O OBĚTECH TRESTNÝCH ČINŮ A ZMĚNĚ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ (ZOTČ)

jméno, příjmení:

datum narození:

zákonný zástupce - opatrovník *):

věc:

- Stali jste se **obětí** trestného činu, jestliže:
- bylo Vám ublíženo na zdraví, způsobena majetková i nemajetková újma anebo se na Vaš úkor pachatel obohatil,
- jste pozůstalým po oběti trestného činu, tedy příbuzným v pokolení přímém, sourozencem, osvojcem, osvojitelem, manželem, registrovaným partnerem nebo druhem.
- Stali jste se **zvláště zranitelnou obětí** trestného činu, jestliže:
- jste osoba mladší 18 let (dítě)
- jste osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které brání plnému uplatnění ve společnosti,
- jste obětí trestného činu obchodování s lidmi,
- jste obětí trestného činu v sexuální oblasti, nebo trestného činu zahrnujícímu násilí nebo pohrůžku násilí, jestliže je zde riziko vzniku druhotné újmy.
- **Informace pro oběť:**

1. U kteréhokoli policejního orgánu nebo státního zastupitelství můžete podat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

2. Můžete se obrátit s **žádostí o pomoc psychologického a sociálního poradenství, právní pomoc, právní informace nebo restorativní programy** na subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Kontakt na tyto subjekty je přístupný na internetu (www.justice.cz) nebo Vám bude předán.

Pokud jste **zvláště zranitelnou obětí**, můžete tyto subjekty požádat o **bezplatnou** odbornou pomoc (kromě trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku, nevzniklo-li tímto činem nebezpečí nouze nebo trvale nepříznivý následek).

3. Při hrozícím nebezpečí v souvislosti s pobytem pachatele na svobodě mohou být přijata opatření k **zajištění Vašeho bezpečí**, tj. utajena Vaše totožnost, poskytnuta krátkodobá ochrana, zvláštní ochrana, vykázána osoba ze společného obydlí, nebo vydáno předběžné opatření ve vztahu k pachateli.

4. Policejní orgán, u kterého byla věc oznámena, Vám podá **informace o stavu řízení** nebo Vás neprodleně informuje o postoupení věci na jinou policejní součást.

5. Po podání trestního oznámení následují obecně tyto **etapy trestního řízení**

- přípravné řízení, jehož úkolem je připravit řízení před soudem, má neveřejný charakter; můžete **navrhnout**, aby soud uložil povinnost obžalovanému nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, nebo vydat bezdůvodné obohacení; může Vás doprovázet **důvěrník**, můžete se nechat zastupovat **zmocněncem**, můžete prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování,

- hlavní líčení probíhá před soudem, je těžištěm pro rozhodování o vině a trestu; jako poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, můžete odvoláním **napadnout rozsudek** pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení,
- vykonávací řízení - vykonání pravomocného rozsudku.

6. Policejní orgán a státní zástupce Vám na Vaši žádost poskytne:

- pravomocné rozhodnutí, kterým se řízení končí, popř. informaci, že trestní řízení nebylo zahájeno; informace o stavu trestního řízení je předána pouze tehdy, pokud tím není ohroženo dosažení účelu trestního řízení,
- informaci o stavu trestního řízení,
- informaci, na který orgán se můžete obrátit s žádostí o vyrozumění v souvislosti s pobytem obviněného (odsouzeného) na svobodě a kontakt na příslušný orgán.

7. Pokud Vám byla nesprávným **úředním postupem** nebo rozhodnutím **způsobena škoda** nebo nemajetková újma, máte možnost uplatnit vůči státu nárok na náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

8. Jako **oběť** máte další práva

- na informace v jazyce, o kterém prohlásíte, že mu rozumíte, nebo v úředním jazyce státu, jehož jste občanem,
- na oddělení Vašich osobních údajů odděleně od spisu tak, aby se s nimi mohly seznamovat pouze oprávněné orgány,
- na přijetí opatření k zabránění kontaktu s pachatelem,
- na možnost podat námitku proti zaměření otázky a poznamenání této otázky do protokolu,
- na výsledch v přípravném řízení osobou takového pohlaví, jaké si zvolíte,
- na doprovod důvěrníkem,
- na prohlášení o dopadu trestného činu na Váš život v kterémkoliv stadiu trestního řízení,

Jako **zvlášť zranitelné oběti** Vám náleží také právo

- na přibrání tlumočnicka stejného nebo opačného pohlaví,
- na výsledch stejnou osobou v případě opakovaného výsledku
- na zamezení bezprostředního vizuálního kontaktu s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede.

Potvrzení o převzetí poučení oběti trestného činu – základní informace

Byla mi předána základní informace pro oběť trestného činu a ústně sděleny informace podle bodu 1) až 4).

Další informace podle bodu 5) až 8) jsem **nežádal** sdělit ústně a **nebyly** mi ústně vysvětleny.

Základní informace mi byla předána a srozumitelně vysvětlena a beru ji na vědomí

.....
(jméno a příjmení oběti trestného činu)

.....
zákonný zástupce - opatrovník *)

4.5. Návrh formuláře:

Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život

Adresát: Název (OČTR)

Ulice a číslo popisné

PSČ a Místo

Trestní věc:

Spisová značka trestní věci:

Jméno a příjmení: oběť trestného činu

O výše uvedeném trestném činu prohlašuji, že jeho dopad do mého života způsobil:*

a) emoční dopad – jak ovlivnil mé mezilidské vztahy (partner, rodina, kolegové, přátelé, další lidé)

- jaké emoce a pocity ve mně vyvolal (strach, hněv, úzkost apod.)
- jaké měl následky na můj životní styl (poruchy spánku pracovní neschopnost apod.)
- psychologické následky (deprese, stres, potřeba léků, návštěv lékaře)

b) fyzický dopad – jaká zranění přivodil trestný čin, jak tato zranění ovlivnila můj život, jak se nyní léčím, jaké je prognóza léčby

c) finanční dopad – zisk a příjem ušlý v důsledku trestného činu, další výdaje v důsledku trestného činu (cestovní výdaje, léky, pomoc v domácnosti)

d) další dopad - jak se změnil můj život od doby spáchání trestného činu, jak vidím svou další budoucnost

Přílohy k prohlášení:

- potvrzení lékaře o léčbě a zdravotním stavu
- doklady potvrzující finanční výdaje (potvrzení mzdové účtárny o příjmu před trestným činem a nyní – např. při pracovní neschopnosti)
- další doklady dokumentující vliv trestného činu na život oběti (obrazy, básně, dopisy)

Datum a místo sepsání prohlášení

Podpis

* uvedené body jsou pouze orientační a trestný čin nemusí mít dopad na život oběti ve všech uvedených oblastech nebo naopak může ovlivnit její život i způsobem zde neuvedeným